

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI

**SANATSAL TEKSTİLDE STİLİZE FİGÜRLERİN
KULLANIMI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Serap YILMAZ**

İstanbul, 2013

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI

**SANATSAL TEKSTİLDE STİLİZE FİGÜRLERİN
KULLANIMI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Serap YILMAZ

Öğrenci No:

100783003

Danışman:

Yrd.Doç. Cafer Arslan

İstanbul, 2013

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sanatsal Tekstilde Stilize Figürlerin Kullanımı” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım./....../2013

Aday: Serap YILMAZ

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

25 /03/2013

Enstitümüz *Tekstil ve Moda Tasarım* Anabilim dalı *Tekstil ve Moda Tasarım* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden **100783003** numaralı **Serap YILMAZ**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**SANATSAL TEKSTİLDE STİLİZE FİGÜRLERİN KULLANIMI**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 26.02.2013 tarih ve 2013/07 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (90) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ. DR. CAFER ARSLAN

ÜYE
PROF.DR. BETÜL ATLI

ÜYE
YRD. DOÇ.DR. FATMA ENGİN ALPAT

TEŞEKKÜR

Sanat eğitimimde desteğini her zaman vererek yanımda olan aileme, Yılmaz ailesine teşekkür ediyorum. Beykent Üniversitesi Yüksek lisans eğitiminde sanat dersleriyle ilminden yararlandığım öğretmenlerim; sayın Prof. Veysel Günay ve sayın, Prof. Betül Atlı ve danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Cafer Arslan'a teşekkürlerimi sunuyorum. Bu tez çalışmasını okuyan herkesin yararlanmasını umut ederek sanat eğitiminde emeği olan tüm eğitmenlerimize buradan teşekkürlerimi sunuyorum.

Serap YILMAZ

SANATSAL TEKSTİLDE STİLİZE FİGÜRLERİN KULLANIMI

Tezi Hazırlayan: Serap Yılmaz

Özet

“Sanatsal Tekstilde Stilize Figürlerin Kullanımı” konulu bu tez çalışmasında; sanatsal tekstilde stilize figürlerin kullanımı ve sanat yapıtına kattığı estetik değerler açıklanmaya çalışılmıştır. İlk sanat yapıtlarından günümüz çağdaş sanat yapıtlarına kadar, her dönem tüm görsel sanat alanlarında stilize figür kullanımı görülmektedir. Sanat yapıtına estetik değerler kazandıran ve kavramsal bir dil olarak kullanılan stilize figür, anlatımda ana unsur olmuştur. Sanatçı stilize figür ile yaratıcı ifade alanını genişletmektedir. Bu çalışmada; geniş bir perspektiften bakılarak, görsel sanat yapıtlarında stilize figür kullanımını içeren örnekler incelenmiş ve görsel sanat alanlarından biri olan, sanatsal tekstilde stilize figür kullanımının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca ulusal ve uluslararası çağdaş sanat sergilerinde yer alan, sanatsal tekstil eserlerinin incelemesi yapılarak, sanatsal tekstil eserlerinde stilize figür kullanımının yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Yapıtı, Stilize Figür, Tekstil, Sanatsal Tekstil.

THE STYLIZED FIGURES IN THE ARTISTIC USE OF TEXTILES

Presented by: Serap Yılmaz

Abstract

“The stylized figures in the artistic use of textiles” in this thesis, the use of artistic textile stylized figure and the aesthetic value it adds to a work of art will be explained. From the first works of art to nowadays contemporary works of art, the use of stylized figure can be observed in each period. Addition to the ability for aesthetic values of a work of art, stylized figure is used as a conceptual language and it has been the main element of expression. In this way, the artist can expand creative expression space with stylized figure. In this study, examples of the use of a stylized figure in the visual art works are examined and one of the visual arts that use of stylized figures emphasize the importance of artistic textiles in a wider perspective looking. In addition, national and international contemporary art exhibitions in the textile works of art were investigated that the importance of the stylized figure in the artistic use of textiles were examined to determine the location.

Keywords: Work of Art, Stylized Figure, Textile, Artistic Textile.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Özet	i
Abstract	ii
TABLolar LİSTESİ	iv
RESİMLER LİSTESİ	v
1.GİRİŞ	1
2. SANAT YAPITLARINDA STİLİZE FİGÜR	2
2.1. Sanat Yapıtı	2
2.2. Stilizasyonun Tanımı ve Stilize Figür	4
2.3. Farklı Sanat Disiplinlerinde Stilize Figür Kullanımı	9
3. BİÇİM VE STİLİZE FİGÜR	18
4.TEKSTİL TARİHİNDE STİLİZE FİGÜRÜN YERİ:	24
4.2. Selçuklu ve Osmanlı Dokumalarında Stilize Figür	34
4.3. Endüstri Çağı Dokumalarında Stilize Figür	40
4.4. Bauhaus Okulu Dokumalarında Stilize Figür	44
5. SANATSAL TEKSTİLDE STİLİZE FİGÜRLERİN KULLANIMI	46
5.1. 20.yy. Sanat Anlayışı ve Sanatsal Tekstil	46
5.2. Sanatsal Tekstilde Stilize Figürler	51
5.2.1. Yapı Özelliklerine Göre Sanatsal Tekstiller	51
5.2.1.1. Yüzey Özellikli Sanatsal Tekstiller	52
5.2.1.2. Üç Boyutlu Sanatsal Tekstiller	72
6. SONUÇ	92
ÖZGEÇMİŞ	107

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo.1.....	6
Tablo.2.....	8

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa No.

Resim.1. Hiyeroglif yazı.....	5
Resim.2. Buzul Çağı sanatı, mağara duvar resmi.....	9
Resim.3. Giyimli ana tanrıça heykelciği.....	10
Resim.4. Altın idol.....	10
Resim.5. “Head Of A Gril”, 1907.....	12
Resim.6. “Öpücük”, 1907.....	12
Resim.7. “Blue IV”, 1952.....	13
Resim.8. “La Danse(first version)”, 1952.....	13
Resim.9. “Horoz”, 1938.....	14
Resim.10. “Woman Kneeling”, 1950.....	14
Resim.11. “Greedy Tree”, 1912.....	15
Resim.12. “Apple Tree Flower”, 1912.....	15
Resim.13. “Systematic Study”, 1936.....	16
Resim.14. “Day and Night”, 1938.....	16
Resim.15. “Agora”, 2005-2006.....	17
Resim.16. “Coexintence”, 2002.....	19
Resim.17. Coexintence’den ayrıntı, 2002.....	19
Resim.18. “Bir Faun’un Öğleden Sonrası”,1965.....	20
Resim.19. “Bild mit Bogenschützen”, 1909.....	21
Resim.20. “Baş”, 1927.....	22
Resim.21. “Boğa başı”, 1943.....	23
Resim.22. Damga mühür.....	26
Resim.23. Kaya resmi, Çatalhöyük.....	26
Resim.24. Dokuma tezgahı ağırlıkları.....	27
Resim.25. Antik Yunan vazosundan resim ayrıntısı.....	27
Resim.26. Antik Yunan Vazosu.....	28
Resim.27. Tutmosis mezarından çıkarılan dokuma.....	29
Resim.28. Pazırık Halısı.....	30
Resim.29-30. Lahit üzerine deri aplike, 1.Pazırık Kurganı.....	31

Sayfa No.

Resim.31. Keçe çadır örtüsü üzerine keçe applike, 1.Pazırık Kurganı.....	31
Resim.32. Stilize kartal motifi, Pazırık Kurganı.....	32
Resim.33. Keçe halıda stilize hayvan motifi, Pazırık Kurganı.....	32
Resim.34. Mumya üzerinde stilize hayvan desenleri.....	33
Resim.35. Büyük Selçuklu Dönemine ait kumaş.....	34
Resim.36. Büyük Selçuklu Dönemine ait kumaş.....	35
Resim.37. Hayvan desenli halı.....	36
Resim.38. Resim 37'den ayrıntı.....	36
Resim.39.40.41.42.43.44. Stilize figür motif örnekleri.....	37
Resim.45. Şehzade kaftanı.....	38
Resim.46. Henri Matisse, odasındaki Osmanlı işlemesi ile, 1941.....	39
Resim.47. Arts and Crafts Akımı, ipek dokuma.....	41
Resim.48. C.F.A. Voysey, ipek ve yün dokuma.....	42
Resim.49. “Portiere”, George Maher and Louis i Millet, A.B.D.,1901.....	43
Resim.50. “Kızıl Geyik”, Bauhaus Okulu dokuma örneği.....	44
Resim.51. “Neptün”, 1920.....	46
Resim.52. “L’Entree Du Cavalier” Tapestry, 1925.....	47
Resim.53. Abusson Tapestry dokumasından ayrıntı, 1945.....	48
Resim.54. “Tuhaf Bir Farandola”, 1938.....	49
Resim.55. Bedri Rahmi Eyüboğlu eserleri ile.....	50
Resim.56. Bedri Rahmi'ye ait taş baskı.....	50
Resim.57. “Linen Lace”(detay), 1958.....	53
Resim.58. “The Face Of The Eart”, 1970.....	54
Resim.59. “Linear Face”, 1960-69.....	55
Resim.60. “Beans”, 1966.....	56
Resim.61. “Herbs”, 1978.....	57
Resim.62. “Herbs” ten detay.....	57
Resim.63. “Bound Man”, 1956.....	58
Resim.64. “Barış Çiçeği”, 1982.....	59
Resim.65. “Arabesk”.....	60
Resim.66. “Memorys The Grandmother”, 2004.....	61
Resim.67. “Innuif”, 1990-91.....	62
Resim.68. “Sans titre”, 1991.....	63

Sayfa No.

Resim.69. “Woman with Horse”, 1991.....	64
Resim.70. “About Growing”, 1992.....	65
Resim.71. “Nyu”, 2004.....	66
Resim.72. “Even If...”, 2007.....	67
Resim.73. “Clouds”, 2009.....	68
Resim.74. “Tree Of Loos”, 2007.....	69
Resim.75. “Andreas’s Tree”, 2006.....	70
Resim.76. “Su Brain Tracts”, 2011.....	71
Resim.77. “Back”, 1976-82.....	73
Resim.78. “Androgyn III”, 1985.....	74
Resim.79. “Androgyn III”, 1985.....	75
Resim.80. “Agora”, 2005-2006.....	76
Resim.81. “Thirty Backwards Standing”, 1993-1994.....	76
Resim.82. “People as Banners, Mars”, 1988.....	77
Resim.83. 14.Uluslararası Lozan Tapestry Bienalinden görünüm.....	77
Resim.84. “Nana”, 1965.....	78
Resim.85. “United#820”, 1992-2001.....	79
Resim.86. “Omoi”, 2002.....	80
Resim.87,88. “Global Hand to Hand”, 1997.....	81
Resim.89. “Timeles Figure”, 2004.....	82
Resim.90. “Landscape For Man”, 2003.....	83
Resim.91. İşlenmemiş bitki lif malzeme.....	83
Resim.92. “Boutique”, 2004.....	84
Resim.93. “Provakasyon”, 2012.....	85
Resim.94. “Shitdeath” sergisinden örnek.....	85
Resim.95. “Time Flies”, 2012.....	86
Resim.96. Resim 95’ten ayrıntı.....	86
Resim.97. “Slow DownIII”, 2010.....	87
Resim.98. “Wacol Ginze Art Space” adlı sergiden görünüm, 2005.....	88
Resim.99. Resim98’den ayrıntı.....	88
Resim.100. “Corps Etrangers (Stange Bodies/Humanoida)”, 2010.....	89
Resim.101. “Grazi Naktis/Belles De Nuit”, 2011.....	90
Resim.102. “The Master”, 2012.....	91

KISALTMALAR

Y.Y.	: Yüz yıl
M.Ö.	: Milattan önce
Bknz.	: Bakınız
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
d.	: Doğum
cm.	: Santimetre
vb.	: Ve benzeri
Çev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
ETN	: European Textile Network
A.g.k.	: Adı geçen kitap

1.GİRİŞ

İnsanlığa ait ilk yaratımın izleri olan erken dönem sanat yapıtlarından, günümüz çağdaş sanat yapıtlarına kadar gelen çağlar boyunca, önemini yitirmeden kullanılan stilize figür, sanatçı için vazgeçilmez olmuştur. Stilize figür kullanımı; sanat yapıtına biçim kazandırmasının dışında sanatçı için kavramsal bir dil ve yaratıcı bir unsur oluşturmaktadır. Bunun en çarpıcı örneklerinden bazılarını günümüzde, “Sanatsal Tekstil” alanına ait sanat yapıtlarında görmek mümkündür.

Bu tez çalışmasında “Sanatsal Tekstilde Stilize Figürlerin Kullanımı” konusu ele alınarak; sanatsal tekstil eserlerinde stilize figürlerin kullanımı ve sanat yapıtına kattığı estetik değerlerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Tezin ikinci ve üçüncü bölümlerinde; sanat yapıtı ve stilizasyon kavramları açıklanarak, sanat yapıtlarında stilize figür kullanım örnekleri incelenmiştir. Görsel sanatların farklı sanat alanlarına ait bu örneklerin analizleri ile stilize figür kullanımının yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde, tekstil tahinde stilize figürün yeri konu başlığı yer almaktadır. Tekstil tarihi geniş bir konu alanı olduğundan buradaki anlatımda; Antik Çağ, Selçuklu ve Osmanlı dokumaları ile sanatsal tekstillerin ortaya çıkış sürecinde önemli etkileri olan Endüstri Çağı ve Bauhaus Okulu dokumalarında kullanılan stilize figür örneklerine yer verilerek konu sınırlandırılmıştır.

Tezin beşinci bölümünde; sanatsal tekstil eserlerinin gelişim süreci olan, 20. y.y.’daki disiplinler arası sanat yaklaşımları, stilize figür kullanımı olan örnek eserlerle ele alınmıştır. Ardından sanatsal tekstil konusu; iki ana başlık altında ele alınarak incelenmiştir. Bunlar; iki boyutlu olan yüzey özellikli sanatsal tekstiller ve üç boyutlu sanatsal tekstiller başlıklarıdır. Bu başlıklar altında verilen sanatsal tekstilde stilize figürlerin kullanımı örnekleri; ulusal ve uluslararası çağdaş sanat sergilerinden seçilmiştir. Yapılan sanat analizleri ile stilize figür kullanımının yapıta kattığı estetik değerler açıklanmıştır.

2. SANAT YAPITLARINDA STİLİZE FİGÜR

“Sanatsal Tekstilde Stilize Figürlerin Kullanımı” anlatımına geçmeden önce; stilize figür kullanımının, yapıta katacağı biçimsel ve kavramsal etkileri görebilmek için, farklı sanat alanlarına ait örnekleri içine alan, geniş bir perspektiften bakmak yararlı olacaktır.

Bu bölümde konuyla ilgili kavramlar olan; sanat yapıtı, stilizasyon, stilize figürlerin tanımlamaları yapılarak, görsel sanat alanlarına ait farklı eserlerden stilize figür kullanım örnekleri incelenmiştir.

2.1. Sanat Yapıtı

“ Yapıt: Sanat ürünü. Sanatsal değer taşıyan ve bu nitelikte olması daha üretimi sırasında amaçlanmışnesne, “ **Sanat yapıtı** ”,“ eser” ya da “ sanat eseri ”de denir.“ [1]

Tarihsel süreç içerisinde insanoğluyla birlikte var olan ve var olmaya devam edecek olan sanat yapıtı, tarihin her döneminde birbirinden çok farklı bir anlayışla karşımıza çıkmaktadır. Sanat yapıtı, döneminin sosyal, siyasal, ekonomik, teknolojik, dinsel, düşünsel yapısından etkilenerek biçimlenir. Sanat felsefecisi Ernst Fischer, sanat yapıtlarıyla ilgili şunları dile getirmiştir: “ Bir çağın sanatını uydurma değil de gerçek bir çerçeve içinde görebilmek için her şeyden önce, o çağın toplumsal koşullarını, akımlarını ve çelişmelerini, sınıf ilişkilerini ve çatışmalarını, bütün bunların sonucu olan dinsel, düşünsel ve siyasal düşüncelerini incelememiz gerekir.” [2].Sanat yapıtı oluşum süreci boyunca tüm bu çevresel durumlardan etkilenerek biçim bulmaktadır. Arkeoloji ve sanat tarihinin sağladığı bilimsel veriler ile sanat felsefesi, sosyoloji gibi düşünce dünyasının bilgisi ışığında bizler, sanat yapıtları hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz.

Sanat yapıtlarını biçimlendiren tüm bu çevresel etkenlerin dışında, sanatçısına ait biçim anlayışı da vardır. Bu konuyu anlamanın en iyi yolu, sanat yapıtlarını kendi çağının içinde değerlendirmek olacaktır. Örneğin sanatçı Cezanne' ı Cezanne yapan, döneminin sanat anlayışı içerisinde kendine has bir üslup¹ ortaya koymasıdır. Tüm bunlar gösteriyor ki sanat yapıtı, çok yönlü bir yaratım sürecinin ürünü olmaktadır. Hangi sanat alanına ait olursa olsun, sanat yapıtları bilinçli ve yaratıcı eylemin ürünüdürler. Sanat yapıtlarında biçimlendirme anlayışı (üslup) ortak bir kararın sonunda ya da bağımsız olarak, kişisel bir kararın sonucunda oluşmaktadır. Sanat yapıtında biçim en önemli unsurdur. Ve sanatçının imzası niteliği taşır.

“Sanat biçim vermektir, bir yapıta ancak biçim sanat niteliği kazandırabilir.”[3] Sözleriyle Ernst Fischer, sanat yapıtında biçim konusuna verilen önemi vurgulamaktadır. Sanat yapıtında en büyük problem “biçim” dir. Sanatçının bu problemi ele alışındaki yöntem ve teknikler ise sanat yapıtında biçimi oluşturmaktadır. Bu problemin çözüm yollarını her sanatçı kendi üslubuyla ortaya koymaktadır. Sanat yapıtında biçimin önemini daha iyi anlayabilmek için objektif bir bakışla analiz etmek gereklidir.

İlk yaratım ürünü mağara duvar resimlerine baktığımızda ya da günümüz çağdaş sanatının yapıtlarını incelediğimizde, bizi etkileyen unsurun biçim anlayışları olduğu görülmektedir. Sanat yapıtlarında nesnel özellik olarak biçim, aynı zamanda sanatçısının içselliği de olmaktadır. Buna sanat yapıtlarında Biçim ve Öz denmektedir. Sanat yapıtlarının maddi görünümünün yanında manevi ifadesinin de olduğu bilinmektedir.

¹ÜSLUP (ing.Style).1.Bir toplumun ve çağın tüm sanat yapıtlarında ortak olan biçimlendirme, tasarım, ilke ve anlayışları bütünü. Örneğin: klasik Osmanlı üslubu, Gotik üslubu, Barok üslup vs. gibi.2. bir sanatçının kendine özgü biçimlendirme ve tasarım anlayışı. Bireysel nitelikte sanat ürünü yaratma tutumu. (SÖZEN. M ve TANYELİ U, “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”,s.314)

Ernst Fischer, “Sanatın Gerekliiği” adlı kitabında sanat yapıtında biçim ve öz konusuyla ilgili şunları söylemiştir: “Konu tek başına belli bir biçimi veremez; **öz ve biçim** ya da anlam ve biçim diyalektik bir ilişkiyle birbirine bağlıdır. Konu ancak sanatçının tutumuyla öz aşamasına yükselebilir, çünkü öz yalnız neyin sunulduğu değil, nasıl sunulduğu, nasıl ortamda, ne derece toplumsal ve bireysel bir duyarlılıkla sunulduğu demektir.”[4]

Sanat yapıtının, insanlığa ait erken dönemsanat eserlerinden, günümüz çağdaş sanat sergilerine kadar ki süreçte var olduğu görülmektedir. Bu süreç içerisinde ona yüklenen anlamın ve uygulama biçimlerinin değiştiği izlenir.

2.2. Stilizasyonun Tanımı ve Stilize Figür

“**Stilizasyon**: Herhangi bir sanat alanında biçimlerin bazı niteliklerini öne çıkarmak amacıyla vurgulamak, yalınlaştırmak ve yinelemekten doğan çok belirgin üslupsal bir abartma olarak tanımlanabilir. Özellikle sanatçının malzeme ve teknik üzerindeki müdahalesinin, resim ve heykel gibi, bu müdahaleye daha kolay olanak sağlayan sanat dallarında stilizasyon, gerek zamanın geçerli üslubu, gerek sanatçının bireysel anlatımı doğrultusunda biçim bulur.”[5]

Sanat yapıtlarında stilizasyona ait ilk örnekler, insanlık tarihiyle paralellik gösterir. Bulunan en eski arkeolojik bulgularda stilizasyon özellikli **figür**ler² yer almaktadır. Mağara duvar resimleri, ana tanrıça heykelleri, resimli yazı tabletleri gibi insanlığa ait en önemli bilimsel bulgularda figürler stilize edilmiştir. Doğada var olan ya da hayal ürünü olan bu varlık veya nesneler yalınlaştırılarak, üsluplaştırılmıştır. İnsanlığın algılama ve anlamlandırmaya yönelik ilk ürünleri, stilize figürler, sanat yapıtlarından, iletişim amaçlı kullanılan kil tabletlerde sembol görevi alarak kullanılmıştır. Ve bu somut figürler zaman içerisinde soyut biçimlere dönüşmüşlerdir.

²FİĞÜR: Resim ve heykel sanatlarında betimlenmiş, gerçek ya da hayal ürünü her tür varlık veya nesne.(TURANİ A.” Sanat Terimleri Sözlüğü”,1998,s.42)

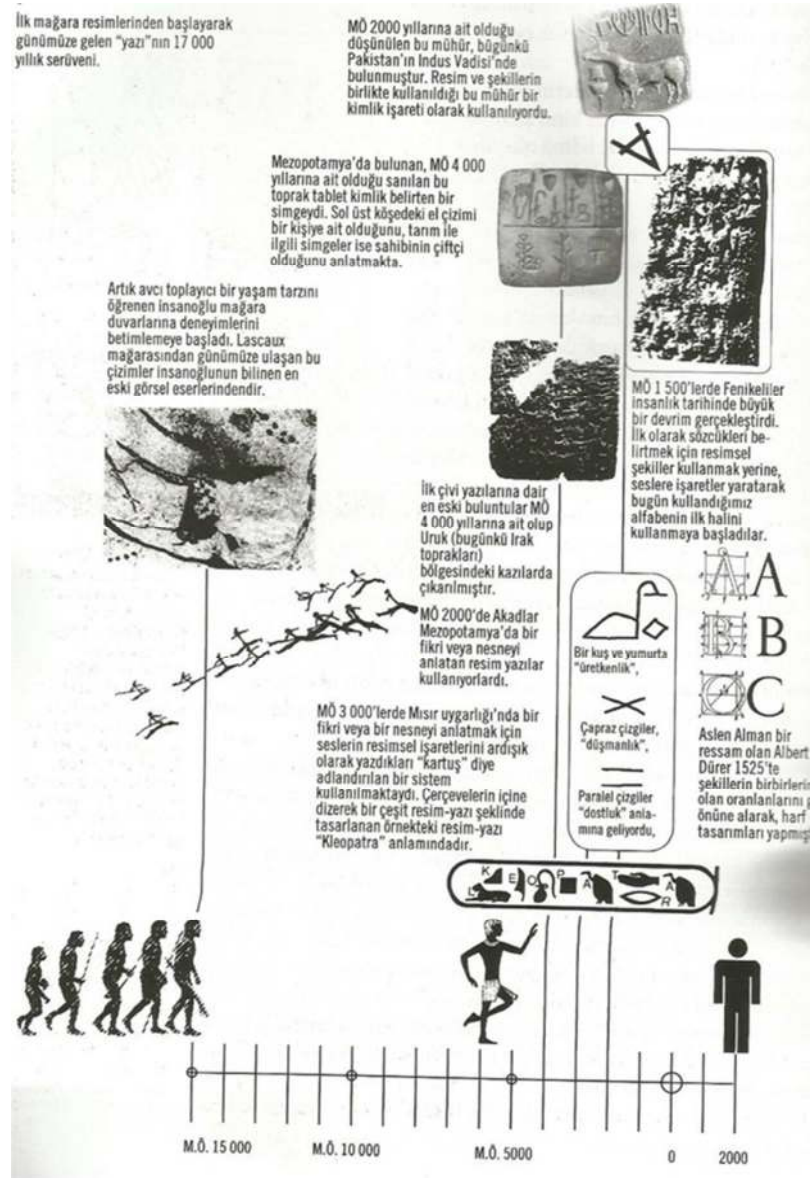
Yazının bulunmasıyla ilgili yapılan bilimsel araştırmalar stilizasyonun işlevsel yönünü vurgulamaktadır. “Çoğu zaman sembolleşmiş nesneler stilize edilip sadeleştirilerek kullanılır. Bu detaylardan arındırma süreci biçim oluşturma aşamasında gerek kavramın aktarılması, gerekse kullanım açısından kolaylık sağlar. Günümüze ulaşan çoğu soyut sembol, başlangıçta resimsel bir biçime sahip çizimlerin stilizasyonunun ve zaman süzgecinden geçmiş bir arındırmanın bir sonucudur.”[6]

Resim.1: Hieroglif yazı

Eski Mısır Dönemine ait resimli yazı (hiyeroglif) örneği gösteriyor ki, figürlerin stilizasyonu kil tabletlerde işlevsel bir nitelikte kullanılmıştır.

Günümüzden 17000 yıl önce, resim diliyle insanların iletişim kurdukları görülmektedir (Bknz.Tablo1). İnsanoğlu çevresindeki biçimlere anlamlar yükleyip sembolleştirmiş daha sonra bunları kil tabletlerde yazı olarak kullanmışlardır. Kil tabletlerde yer alan figürler, sembollere dönüştürülürken stilize edilmişler, yalın bir hal almıştır. Buradaki figürlerin stilizasyonu ortak bir anlatım dili olarak kullanıldığı görülüyor. Daha sonraki evrelerde bu stilizasyonun soyut biçimlere dönüştüğü izlenmektedir.

Tablo.1: ilk mağara resimlerinden günümüze "yazı"nın 17000 yıllık serüveni

İnsanlığa ait zihinsel gelişim sürecini izleyebildiğimiz yazının icadı, soyut ifadenin bir ürünüdür. Ancak bu birden oluşmamıştır. Soyut düşüncenin biçimi, belli evreler neticesinde meydana gelmektedir. Bilimsel araştırmaların bulguları ile hazırlanan yukarıdaki tabloda soyut bir biçim olan yazının oluşum evreleri gösterilmektedir. Bu tabloda soyut düşünce biçimi öncesi, stilize edilmiş figürlerin yazı amacıyla kil tabletlerde kullanıldığı görülmektedir. Bu da bizlere gösteriyor ki stilizasyon, algılama ve anlamlandırma da önemli bir araçtır. Aynı zamanda soyut düşünme öncesi zihinsel bir evre olmaktadır.

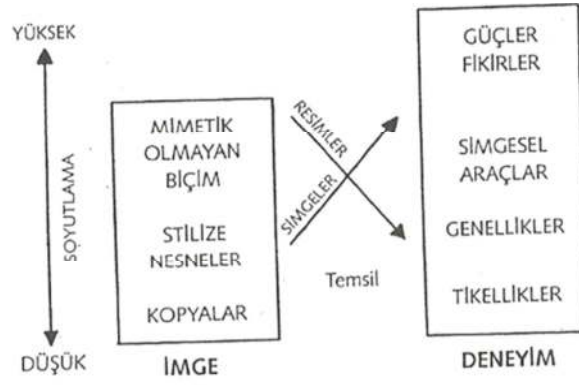
Bilimsel bulgular gösteriyor ki figürlerin stilizasyonu, rast gele, gelişi güzel bir biçim değildir. Belli bir düşünce ve yorumlama süreci gerektiren çok yönlü bir yaklaşımın neticesidir. Bilimsel bulguların dışında bizlere bunu en iyi anlatan, sanatçının ortaya koyduğu yapıtlar olmaktadır.

Sanat yapıtlarında stilizasyon uygulaması, bu bölümde yapılan tanımlamada yer aldığı gibi, doğada var olan biçimlerin, taklit etmeksizin, sanatçı tarafından üsluplaştırılmasıdır. Üsluplaştırma³ birazda deformasyon içerebilmektedir. Figürler olduğundan daha büyük ya da küçük oluşturulabilir. Sanatçı stilizasyonu kendi anlayışıyla, kendine has biçimde oluşturmaktadır. Sanatçı yapıtlarında stilize figür kullanımıyla, izleyiciye ulaştırmak istediği duygu, düşünce ve mesajı bu yolla maddeleştirir. Böylece sanat yapıtı biçim ve anlam zenginliğine ulaşabilmektedir.

Tarihte farklı çağlara ait herhangi bir sanat alanında biçimlendirme anlayışı olarak, figür stilizasyonu anlayışının kullanılması bir rastlantı değildir. Sanatçının seçimi olmaktadır. Sanatçı özgün ifade biçimlerini bu yolla temin etmektedir. Bir anlamda sanatçının özgürlük ve keşif alanı olmaktadır. Diğer bir ifade ile sanatçının özgürce doğada var olan figürleri üsluplaştırması, özgün yapıtlar oluşturmalarını sağlamaktadır.

20.yüzyılın modern sanat anlayışı içerisinde yapıtlarında figür stilizasyonu gerçekleştiren birçok sanatçının özgün eserler oluşturdıkları gözlenmektedir. Ve bu yolla yapıtlarında soyut anlatımlara, biçimlere ulaştıkları izlenmektedir. Zihinsel bir ifade alanı olan sanat yapıtlarında, figürlerin stilizasyonu, soyut biçimler yaratmada önemli bir süreç teşkil etmektedir. Soyut sanatla ilgili araştırma yapan birçok düşünce insanı, figürlerde stilizasyonla ilgili görüş bildirmişlerdir.

³ÜSLUPLAŞTIRMA (stilizasyon): Varlıkların, nesnelerin karakterini kaybettirmeden basitleştirerek tezyini ve şematik biçimlere dönüştürmek. (TURANİ A, “Sanat Terimleri Sözlüğü”,1998,s.144)

Tablo.2: “iki soyutlama skalası”

Soyut sanatla ilgili görüşlerini bildirdiği kitabı “Görsel Düşünme ”de, yazar Rudolf Arnheim “iki soyutlama skalası” adlı konu başlığında, soyut ifadede zihinsel bir süreç olan stilizasyondan söz etmektedir. Konunun kavranması için, sanat yapıtlarından örnekler vermek yararlı olacaktır. Bu bölümün sonunda, sanatçılara ait örnekler incelenecektir.

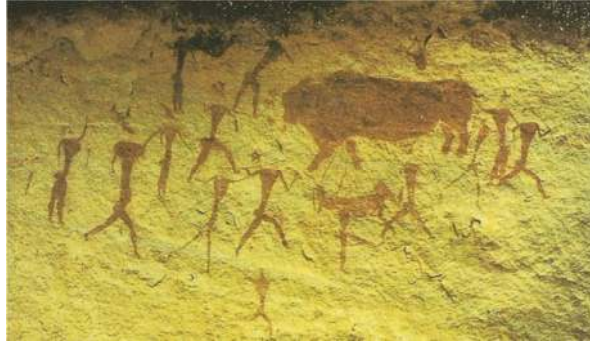
Yapılan bilimsel araştırma ve yazılar gösteriyor ki; figür stilizasyonu belli bir tasarım sonucunda oluşturulmuş zihinsel bir eylemdir. Ve soyut düşünce basamağında önemli bir süreç olmaktadır. Stilize figür kullanımı sanat yapıtlarında, belli bir sanat alanına ait olmayan, disiplinler arası bir biçimlendirme anlayışıdır. Sanat yapıtlarına biçimsel, kavramsal zenginlik katmanın yanı sıra sanatçısına yeni biçimler yaratmasında kaynak olmaktadır. Sanatçı figür stilizasyonları ile yeni biçim arayışlarına devam eder. Figürlerdeki stilizasyon sanatçısına has olabileceği gibi, belli bir dönemin ya da kültürün biçim anlayışı da olabilmektedir. Bizler bu yolla sanatçısını bilmediğimiz yapıt hakkında fikir yürütebilmekteyiz. Örneğin; hangi kültüre ait olduğu bilinmeyen bir halı dokumasında, desen anlayışı olarak kullanılan figür stilizasyonu, halının ait olduğu kültürün saptanmasını sağlayabilmektedir.

Sanat yapıtlarındaki yaratıcı eylem, figürlerdeki sonsuz stilizasyon uygulamalarıyla biçim ve anlam zenginliğine devam etmektedir.

2.3. Farklı Sanat Disiplinlerinde Stilize Figür Kullanımı

Sanat yapıtlarında stilize figür kullanımının yapısal ve kavramsal boyutları bundan önceki başlıkta ele alınmıştır. Bu bölümde konunun daha anlaşılır olması nedeniyle farklı sanat alanlarına ait örnekler incelenecektir. Tez konusunun amaçlarından biri olan, stilize figür kullanımının sanat yapıtına kattığı estetik⁴ değerlerin incelenmesi hedeflenmektedir.

Bilim insanları tarafından ortaya çıkarılan arkeolojik bulgulara, mağara duvar resimleri, ana tanrıça heykelleri, idoller gibi, günümüz çağdaş sanat anlayışına değin kullanılan stilize figür, çarpıcı biçimler sergilemektedir.

Resim.2: Buzul Çağı sanatı Mağara duvar resmi, Güney Afrika
Güney Afrika'dan tarih öncesi kaya sanatı örneği.

Bilim insanları tarafından Buzul Çağı sanatı olarak adlandırılan ilk sanat yapıtları şaşırtıcı derecede etkileyicidir. Bu etkileyici özellik figürlerdeki stilizasyondur. Buzul Çağına ait yukarıdaki tasvirde hareket halindeki figürler lekesel formdadır, bu stilize figürler, kimi kayalarda çizgisel özellikte olabilmektedir. Üsluplaştırılmış insan figürleri ve hayvan figürü gelişi güzel tasvir edilmediği, kurulu bir kompozisyon içerisinde yer aldığı görülmektedir. Büyü amaçlı yapıldıklarına inanılan bu dönem eserlerinde, amaç ne olursa olsun figürlerde üstün bir stilizasyon, estetik bir tavır görülmektedir.

⁴**ESTETİK:** Klasik anlamıyla, estetik güzelin ne olduğu sorusunu yanıtlamakla ilgilenen felsefe dalı olarak tanımlanabilir... Çağdaş estetik Antik Yunan'dan beri süre gelen bu anlayışı yadsımaktadır. Dolayısıyla, 20. yy.'da gelişen çağdaş estetik, güzelin ne olduğu sorusunu araştırmaya yönelmez. Sanat artık yalnızca güzeli betimlemek eylemi değildir. Günümüz estetiği de bu yeni anlayışı benimsemiş, geçmişteki kesin ve doktrinler tutumundan uzaklaşarak, çoğunlukla tarihsel bir yöntem kullanan bir sanatı açıklama uğraşı haline gelmiştir. (SÖZEN M ve TANYELİ U, " Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü", 2011, s.102)

Resim.3: Giyimli ana tanrıça heykelciği. M.Ö.6.binyıl, Çatalhöyük.

Erken dönem sanat yapıtlarında stilize figür anlayışının yalınlaştırma ve sadelik olduğu görülmektedir. Figürlerde yalnızca anlatılmak istenen yerler ayrıntılı tasvir edilirken, geri kalan bütün parçalar yalınlaştırılmaktadır. Bu da gösteriyor ki, üsluplaştırma bilinçli bir eylem sonucu oluşmaktadır. Yukarıda yer alan ana tanrıça heykelinde tüm bu özellikleri görebilmekteyiz. İnsanlığa ait bu ilk tasarım biçimlerinde birbirinden habersiz, aynı üslup anlayışının görülmesi, dikkat çeken bir başka özellik olmaktadır.

Resim.4: Altın idol. M.Ö.2.bin yıl, Alacahöyük.

Tapınma amaçlı yapılan küçük heykel anlamıyla kullanılan idolü, burada bir süs eşyası tasarımıyla görmekteyiz. Günümüzde benzer kopyaları yapılarak satışı devam bu eseri değerli kılan, altından yapılmış olması değil, figürlerindeki üsluplaştırma anlayışı olmaktadır. Burada el ele izlenimi veren iki kadın figürü, yalınlaştırılarak geometrik formlarda stilize edilmiştir.

İnsanlığa ait erken dönem sanat yapıtlarında figürlerin üsluplaştırılması; yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı üzere gelişi güzel ve rastgele olmamaktadır. Biçimlerde belli bir anlayışla yalınlaştırma ya da vurgulanmak istenen düşünceye göre belli oranda deformasyon uygulanabilmektedir. Erken dönem sanat yapıtlarında stilize figür kullanım özellikleri birbirinden habersiz tüm Asya, Avrupa, Afrika ve diğer bölgelerde aynı olması dikkati çeken bir diğer noktadır.

Stilize figür kullanımının belli bir dönemin ortak sanat anlayışı olabildiği bu ilk örneklerden de anlaşılmaktadır. İlk sanat yapıtlarındaki tema olan ana tanrıça heykelleri abartılı bir üslupla stilize edilmiştir. Bunun figüre yüklenen anlamdan kaynaklandığı düşünülmektedir. Buradan anlaşıyor ki sanat yapıtlarında stilize figür anlayışı sanatçının içselliğinin bir ifadesi olmaktadır. Bu özelliği günümüz çağdaş sanat yapıtlarında da görürüz.

Geçen çağlar boyunca, görsel sanat dallarının farklı disiplinlerine ait sanat yapıtlarında değişmeyen bir özellik olarak, stilize figür kullanımının uygulandığı gözlemlenir. Kimi zaman dönemin geçerli bir üslup özelliği olarak kimi zamansa sanatçıya has bir biçim anlayışı olarak karşımıza çıkan figür stilizasyonu yapıta, etkili bir görsellik katmaktadır. Sanatçının biçim zenginliğine ulaşmasında itici bir etken olmasının yanında izleyiciye ulaştırmak istediği düşünce ve duygularının iletiminde seçtiği yollardan biridir. Modern sanatın öncü isimlerine ait sanat yapıtlarını incelediğimizde bu özellikleri görmek mümkündür.

Resim.5: ‘Head of a Girl’ (Bir Kız Büstü),(1907), Constantine Brancusi.

Modern sanatın ünlü heykel sanatçısı Brancusi’ nin yapıtlarında figür anlayışının tıpkı erken dönem sanat yapıtlarında olduğu gibi stilize edildiği görülmektedir. Sanatçı anlatımında gereksiz gördüğü tüm ayrıntılardan uzaklaşarak figürleri yalınlaştırmıştır.

Resim.6: ‘Öpücük’(1907), Constantine Brancusi.

Brancusi, Modern sanatın öncü bir ismi olarak yapıtlarında, figür stilizasyonu dikkat çekmektedir. Yukarıdaki sanatçıya ait iki heykelde de bu anlayışı görmekteyiz. Figürlerdeki sadeleştirme anlayışı sanatçıya özgü bir özellik taşımaktadır. “Büst ve başlarda bir sanatçının geleneksel kurallardan çıkıp, yalın bir anlatım diline ulaşmasını, evrimleşerek modern ve soyut bir ifade kazanmasını yine en çarpıcı olarak Brancusi’ de hissederiz.”[7]

Resim.7: 'Blue IV' ,(1952), Henri Matisse.

Ressam Matisse' e ait Resim.7 sanatçının eserlerinde kullandığı figür stilizasyonundan bir örnektir. Sanatçı eserlerindeki figürleri, doğada görüldüğü gerçekliğinden uzaklaştırmadan stilize etmiştir. Şematik ve yalınlaştırarak hareketli görünüm elde etmektedir. Resim7'de görüldüğü gibi, mavi renkteki stilize insan figürü oturur vaziyettedir, ancak bacakları ile ellerinin dolambaçlı yerleştirilişi resmi hareketlendirmektedir. Sanatçı bu resmi, kendine özgü kâğıt kesme tekniği ile uygulamıştır.

Resim.8: 'La Danse(first version)',(1909), Henri Matisse.

Matisse'e ait bu yağlı boya resimde, dans eden beşli üsluplaştırılmış figür görülmektedir. Yalınlaştırılmış insan bedenleri dans ederken, mekân da kullanılan renklerinde son derece yalın uygulanması dikkat çekicidir. Sanatçı bu üslup anlayışıyla kendine öz bir biçim yaratmaktadır.

Resim.9: ‘horoz’ ,(1938), Pablo Picasso.

Picasso, kâğıt üstüne kömür uygulamasıyla yaptığı Resim.9’daki horoz figürünü, doğadaki gerçekliğini kaybettirmeden kendine has bir anlayış ile üsluplaştırmıştır. Ebetteki sanatçılar figürleri doğadaki gerçekliğine uygun bir biçim ile yapıtlarında kullanabilirler. Ancak bilinçli bir eylem olarak yapıtlarında çoğunlukla figürleri üsluplaştırma yolunu seçmişlerdir. Bu yolla görüntüde vermek istedikleri biçime ulaşabilmektedirler. Örneğin Resim.9’da sanatçı Picasso, horozun doğasını, hırçınlığını, saldırganlığını ve böbürlenişini stilize ettiği biçim ile ifade zenginliğine ulaştırmıştır.

Resim.10: ‘Woman Kneeling’ ,(1950), Pablo Picasso.

Picasso’ ya ait bu seramikte oturur vaziyetteki kadın figürü, süslemeci bir anlayışla stilize edilmiştir. Sanatçının bu eseri, üsluplaştırılmış erken dönem sanat yapıtlarını hatırlatmaktadır.

Resim.11: 'Grey Tree' (1912), Piet Mondrian.

Resim.12: 'Apple Tree Flower' (1912), Piet Mondrian.

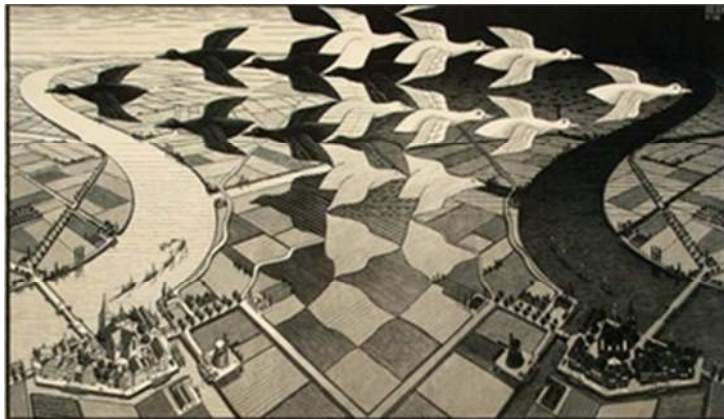
Soyut sanatın öncü ressamlarından Mondrian'a ait bu iki eserde 'ağaç' teması işlenmiştir.(Bknz. Resim.11-12)Tema aynı olmasına karşın, biçimlerde farklılık görülmektedir. Sanatçı ilk resimde ağaç figürünü gerçeklikteki görüntüsünden uzaklaştırmadan stilize ederek biçimlendirmiştir. İlk resimde figürün ağaç olduğunu anlamaktayız; üsluplaştırmada ağacın dallarındaki geometrikleştirme dikkat çekici bir özelliktir. Sanatçının ikinci resminde ise bu geometrikleşmenin dağılıp, biçimin ağaç görüntüsünden uzaklaştırıldığı, soyut bir anlatıma ulaşıldığı görülmektedir.

Soyut sanatın birçok sanatçısı figürleri, kişisel bir anlayışla stilize etmişlerdir. Bu onları yapıtlarında özgün bir ifadeye ulaştırmaktadır. Bu anlayışla eserlerinde, birçok soyut ifade biçimleri oluşturmuşlardır.

Resim.13: 'Systematic Study' (1936) , M.C.Escher.

Ressam ve grafik sanatçısı Escher, yapıtlarında karmaşık gibi görünen ancak biçimlerle yüzeyde dilediği gibi oynayabilen usta bir sanatçıdır. Yukarıda yer alan sanatçıya ait eserde(Bknz. Resim.13) insan figürlerinin, yüzey tasarımına göre biçimlenişi, stilize edilişi görülmektedir. Sanatçının bu yüzey tasarımlarında figürlerin giderek yalınlaşan, şematik biçime dönüşerek düz bir yüzeyi andırması izlenmektedir. Burada stilize edilmiş insan figürünün, oluşturulan yüzey tasarımında belli bir düzen ile birbirine bağlı oldukları görülmektedir. Bu ustaca biçimlendirme anlayışı, yüzeysel tekstil tasarımında kullanılan tekrarlı düzenlemeleri hatırlatmaktadır.

Resim.14: 'Day and Night' (1938), M.C.Escher.

Escher'in eserlerinde figürler başka bir biçime dönüşürken stilize edilir. Görülüyor ki sanatçının yapıtlarında stilizasyon ana unsurdur. Bu yöntemle resimlerinde yaratıcı sonuçlara ulaşır. Sanatçıya ait birçok eserde bu izlenmektedir.

Resim.15: ‘Agora’(2005-2006), Magdalena Abakanowicz.

Sanatçı Abakanowicz, sanatsal tekstil hareketinin öncü sanatçıları arasında yer alır. Günümüzde lif sanatı adıyla anılan, bu sanat alanında birçok özgün yapıt vermiştir. Sanatçının ayrıca, anıtsal yapıdaki heykelleri de dikkat çekmektedir. Resim 15’de yer alan heykellerde form özelliği olarak dikkat çeken figür stilizasyonu, sanatçıya has bir özellik taşımaktadır. Kalabalık etkisi yaratan heykellerin kolları ve başı yoktur. Ön yüzü belirgin olan figürlerin, arka yüzü oyulmuş bir ağaç kabuğunu andırmaktadır. 106 tane stilize insan bedenleri, yürür vaziyette biçimlendirilmiştir. Sanatçı figürlerde, gereksiz gördüğü ayrıntıları çıkararak, yalınlaştırma yolunu seçmiştir. Sanatçının diğer eserlerinde de bu anlayışta üsluplaştırma görülmektedir.

Bu bölümde yapılan analizler neticesinde denilebilir ki, görsel sanat yapıtlarında stilize figür kullanımı vazgeçilmez bir biçimlemedir. Hangi sanat alanına ait olursa olsun, stilize figür kullanımı sanatçının biçim yaratmasında önemli bir etken olmaktadır. Sanatçı bu yolla özgün yapıtlar üretmektedir. 21. yüzyılın çağdaş sanat alanlarından biri olarak gelişimini sürdüren sanatsal tekstillerde, biçim anlayışı olarak stilize figür kullanımı, diğer tüm sanat yapıtlarında olduğu gibi son derece etkili bir dil oluşturmaktadır. Sanat yapıtına biçim ve kavram kazandırmada önemli bir araç olarak stilize figür kullanımı, her dönem sanatçı tarafından tercih edilen bir yol olmaktadır. Bu bölümde genel bir bakışla stilize figür kullanımının sanat yapıtlarına kattığı değerler incelenerek, yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

3. BİÇİM VE STİLİZE FİĞÜR

“Sanat biçim vermektir, bir yapıta ancak biçim sanat niteliği kazandırabilir. Rastgele, gelişi güzel, gereksiz bir şey değildir biçim (tıpkı kristallerde de olmadığı gibi). Biçimin yasaları ve kuralları insanın madde üzerindeki üstünlüğünü gösterir.”[8] Yazar Ernst Fischer’ in belirttiği gibi sanat, belli yasaları olan biçim verme eylemidir. Bu eylem gelişi güzel ya da kendiliğinden oluşmaz. Yasaları ve kuralları vardır. Sanatçı yaratma eylemini ilkeler ile gerçekleştirir. Bu tüm sanat alanlarında böyledir. Müzik, resim, heykel, sanatsal tekstil(lif sanatı)...gibi, hangi sanat alanı olursa olsun, tümünde belli bir sistem, ilkeler söz konusudur.

Görsel sanatların tüm alanlarında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan biçim; sanat yapıtının görünen şekli, nesnelliğidir. “Bütün plastik sanatlarda form ve ya **biçim**; ortaya konan eserin temelde algılandığının maddi yapısı, gözünüzü hareket ettiren çizgiler ve yüzeyler bütünüdür.” [9] Bu çizgilerin ve yüzeylerin organizasyonu sanat yapıtındaki biçimi oluşturmaktadır. Bu biçim oluşturmadaki anlayış, sanatçının kişisel bir üslubu olabileceği gibi dönemin geçerli biçim anlayışı da olabilmektedir.

Biçim aynı zamanda sanatçının içselliğini de ifade edebilmektedir. Sanatçının eserinde konuyu, temayı ele alışı, öznel bir ifadesi olmaktadır. Sanat yapıtında biçim ve öz kavramlarıyla açıklanan bu durum, biçimi oluşturan diğer bir husus olmaktadır. “Biçimin özle ilişkisi bazen zayıflar ve sadece biçim öne çıkar. Sanat eserinde biçimleri geliştirme veya onlara yaklaşım tarzı ele alış özellikleri sanatçının form anlayışını verir. Doğadaki örnek modellere sıkı sıkıya bağlı çalışan sanatçılara natüralist veya realist(gerçekçi) denmesinin sebebi; var olan biçimleri sanatçının benzer şekilde almak istemesindendir. Resim, heykel ve mimarlıkta biçim, öteki sanat değerlerinin üstünde tutuluyorsa, yani içerik ve konudan önce özellikle biçim vurgulanıyorsa bu tutum biçimcidir. Buna “formalizm” diyoruz. Formalizm, biçimin bütün değerlerini, yapım kurallarını işlev ve konunun üstünde gören bir anlayıştır.” [10] Buradan anlaşılıyor ki sanat yapıtlarında, farklı biçim anlayışları görülmektedir.

Sanat yapıtında izleyiciye ilk ulaşan biçimdir. Biçim, bir önceki bölümde söylendiği gibi, sanat yapıtının bütünsel olarak algılanan maddi, nesnel görünümü

olmaktadır. İzleyici sanat yapıtında içerikten önce biçimi görür ve algılar. Bu nedenle sanat yapıtlarında izleyiciye ulaştırılmak istenen içerik yani duygu, düşünce ve anlam çoğu kez, yapıtta kullanılan figürlerin stilizasyonu ile gerçekleşir. En ilkel sanat yapıtlarındaki ana tanrıça heykellerinde ya da günümüz çağdaş sanatçıların yapıtlarında olduğu gibi, figürler, sanatçının anlatmak istediği kavramsal boyutu oluşturmak için stilize edilir.

Resim.16: “Coexintence”(2002)**Resim.17:** Coexintence’den ayrıntı

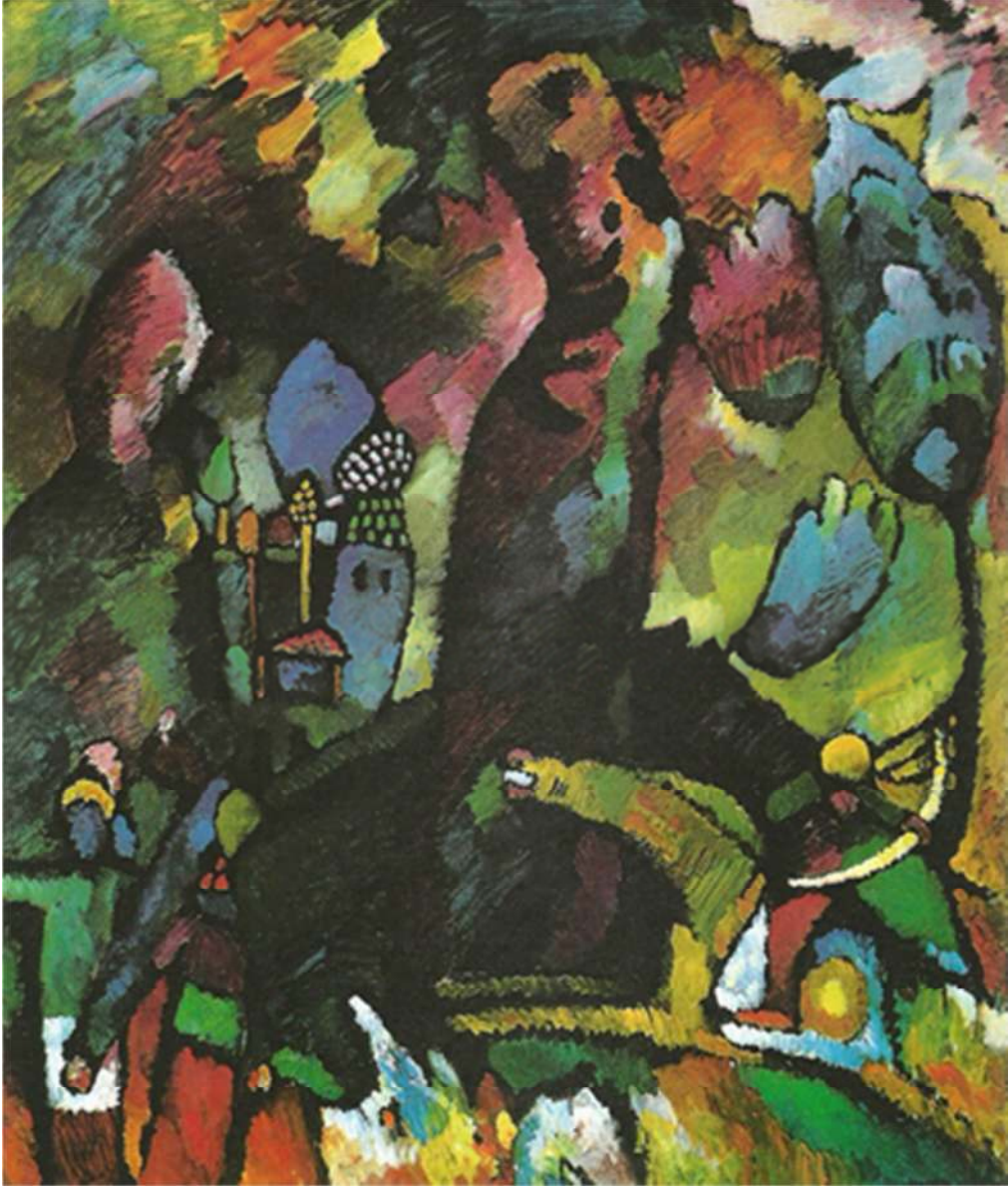
Sanatçı Abakanowicz, “Coexintence” adlı sanatsal tekstil eserinde seyirciye iletmek istediği kavramsal anlatımı stilize insan figürü ile gerçekleştirmiştir. Figürlerdeki bu biçim özelliği sanatçıya has özellik taşımaktadır. Resim.16’da yer alan 14 tane stilize insan formlarında, kişiliği gösteren baş formunun yerine, gövdeye kadar inen uzun kumaş görünümünü kullanmıştır.(Bknz. Resim.17) Sanatçının eserlerinde içselliğinin yansımaları figür stilizasyonlarında izlenir. Polonyalı bir ailenin çocuğu olarak, nazi dönemi Almanya’sından Rusya’ya göçmek zorunda kalan sanatçının, yaşamının sonraki dönemlerinde gerçekleştirdiği sanatsal tekstil eserlerinde bu dönemin etkilerinin olduğu bilinmektedir. Sanatçı figürlerde uyguladığı stilizasyon ile yapıtlarına biçim özelliği kazandırmaktadır.

Resim.18: “Bir Faun’un Öğleden Sonrası” (1965), Sahne perdesi, Pablo Picasso.

Modern sanatın öncü isimlerinden Picasso’ya ait bu eseri, sıradan bir sahne perdesi olmaktan çıkaran, üzerine yaptığı resimdir. Kumaş üzerine yapılan bu eserde biçim özelliği olarak, sanatçıya özgü figür stilizasyonu görülmektedir. Figürlerin bu biçim özelliği, onları sahne dekoru olarak görmemizi değil, sahnede oynanan tiyatronun aktörüymüşler hissini bizlerde yaşattırmaktadır. Sanatçının izleyicide uyandırmak istediği anlamı yaratmasında, figürlerin stilizasyonu önemli bir biçimlemedir. Resim.18’deki örnekte bunu göstermektedir.

Görsel sanatların farklı disiplinlerine ait sanat yapıtlarında kullanılan figür stilizasyonlarının, biçim oluşturmadaki rolü buradaki örneklerde görülmektedir.

Resim.19: “Bild mit Bogenschützen”(1909), Kandinsky.

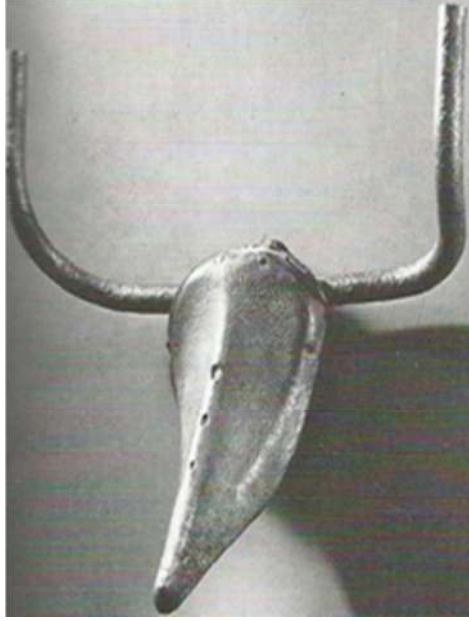
Soyut sanatın öncü ismi olarak bilinen Kandinsky’ a ait buradaki yağlı boya tabloda sanatçının figürleri biçimlendirme üslubu görülmektedir. Resim.19’ da yer alan eser, sanatçının soyut resimlerinden önceki döneme aittir. Esere dikkatlice bakıldığında, doğada var olan biçimlerin stilize edildiği anlaşılr. Bu stilizasyonda biçimlerin şematik, renklerin ise buna uyumlu olarak doğaya aykırı oluşu görülmektedir. Stilizasyon sanatçının resimlerinde, yaratıcı biçimler oluşturmalarını sağlayan, özgür bir ifade alanı oluşturduğu görölüyor. Sanatçının soyut sanata ait eserlerinde figür stilizasyonlarının önemi bilinmektedir.

Bir heykelin formu, ilkel sanat yapıtlarında gördüğümüz bir yalınlıkla izleyicinin karşısına çıkabilmektedir. Sanatçı oluşturmak istediği biçim için, yapıttaki figürde gereksiz gördüğü ayrıntıları çıkararak, izleyenlere ulaştırmak istediği asıl biçimi oluşturabilmektedir. Figürlerin stilizasyonu her dönem, sanatçının oluşturmak istediği biçime ulaşmasında bir araç olmaktadır.

Resim.20: “Baş” (1927), Alberto Giacometti.

Yukarıdaki mermere heykel formunu veren, insan başıdır. Ancak sanatçı Alberto Giacometti, insan başını gerçekte görünen biçimiyle değil, en sade, yalın bir biçimde üsluplaştırmayı tercih etmiştir. Bu yolla sanatçı etkili bir anlatıma ulaşmaktadır. İzleyici ilk bakışta geometrik bir yapı içerisinde biri dikey, diğeri yatay iki oyuk görmektedir. Burada soyuta yaklaşan bir stilizasyon dikkati çeker. Oluşturulan biçim, zihinde insan başı algısını korumaktadır.

Resim.21: “Boğa Başı” (1943), Pablo Picasso.

“Boğa Başı ”adlı heykelde, kullanılan malzemenin verdiği etkiyle sanatçı Picasso, figürde yalın bir anlatım sergilemektedir. Figür stilizasyonunda kullanılan malzeme ve teknik etkili sonuçlar verebilmektedir. Picasso, bisikletin iki ayrı parçasını usta bir anlatımla birleştirip boğa figürünün zihnimizde yer eden, sade ve yalın imgesini oluşturmaktadır.

Yukarıda yer alan sanatçılar dışında konuyla ilgili birçok örnek gösterilebilir. Sanatçı eski çağlardan günümüze değişmeyen bir araç olan figür stilizasyonunu, yapıtında biçim oluşturmak için kullana gelmiştir. Mağara duvarlarındaki resimlerin ve ilkel heykellerin bizi etkileyen yönü figürlerdeki ustaca stilizasyon olmaktadır. İlkel çağın insanı figürleri stilize ederken onun kimliğini ve canlılığını kaybetmeden başarmıştır. Günümüz çağdaş sanatçısı da yapıtlarında figür stilizasyonunu kendilerine has bir anlayışla gerçekleştirmektedirler. Uygulanan figür stilizasyonu, sanat yapıtlarına biçimsel ve kavramsal yönden katkıda bulunmaktadır. Bunun en güzel sonuçlarını farklı sanat disiplinlerine ait sanat yapıtlarında görmek mümkün olmaktadır.

4.TEKSTİL TARİHİNDE STİLİZE FİGÜRÜN YERİ:

Tekstil terimi Latince'den dilimize geçmiştir. Dokuma, dokumacılık anlamlarına gelmektedir. **“Dokuma Sanatı:** Yüzyıllar boyunca her türden dokuma, zanaat kapsamında değerlendirilmiş sanatsal bir içerik taşıyabileceği düşünülmemiştir. Günümüzde ise, özellikle Bauhaus’ un çabalarıyla, dokumanın artık sanatsal bir uğraş alanı olduğu kabul edilmektedir. Hem doku, hem de desen olarak dokuma, tasarlama eylemine konu olduğuna göre, onun bugün tıpkı resim ve grafik sanatlar gibi bir **yüzey sanatı** sayılması zorunludur. Bu nedendir ki, çağdaş yüksek sanat okullarında “Tekstil Tasarımı” ayrı bir eğitim alanı olarak yer almaktadır.”[11]

İnsanlık tarihi boyunca üretilmiş her türlü özgün dokuma, günümüzde sanatsal nitelikte sayılarak, değerlendirilmektedir. Ayrıca günümüzün çağdaş sanatçısı, tekstilin **lif** özelliklerinden faydalananak, tekstil malzemesi, tekstil teknikleri ile özgün sanat yapıtları oluşturmaktadır.

“Teknolojik devrimlere kadar zanaat odaklı bir üretim alanını temsil eden tekstil el sanatları, XX. Yüzyılda güzel sanatların geçirdiği değişimlere ve sanatçıların deneyelliğine paralel olarak lif sanatının oluşumunda etkin rol oynamıştır. Tekstil sanatçılarının ve tasarımcılarının XX. Yüzyıl sanatıyla kurdukları paralellik, lif sanatına resim ve heykel gibi bağımsız bir sanat dalı kimliği kazandırmıştır. Tekstil sanatçılarının geleneksel sanatların **plastik olanaklarından** ilham alarak, yüzyılın deneysel yapısına göre şekillendirdikleri eserleri, plastik sanatlar alanında lif sanatına ayırıcı yapısal özelliğini veren en önemli faktör olmuştur.” [12] Burada yer alan açıklamada belirtildiği üzere, tekstil sanatları 20. Yüzyıl sanat anlayışı içerisinde eğitim kurumlarında bir disiplin olarak yer almaya başlamaktadır. Bununla birlikte hızla gelişerek, kendi bünyesinde yeni bir sanatın doğuşunu hazırlamıştır. **Sanatsal Tekstil hareketi** olarak başlayan bu sanat, günümüzde lif sanatı olarak anılmaktadır.

“Sanatsal Tekstillerde Stilize Figür kullanımı” konulu tez çalışmasının bu bölümünde; tekstil tarihinde stilize figürün kullanımına dair örnekler incelenecektir. Tekstil tarihi geniş bir konu alanı olduğundan buradaki anlatımda; Antik Çağdan başlayan, Selçuklu ve Osmanlı dokumaları ile sanatsal tekstillerin ortaya çıkış

sürecinde önemli etkileri olan Endüstri Çağı ve Bauhaus Okulu dokumalarında kullanılan stilize figür örneklerine yer verilerek konu sınırlandırılmıştır.

4.1. Antik Çağ Tekstillerinde Stilize Figür

Tekstil sanatları bir yüzey sanatıdır. Tekstilin yüzey olma özelliği ona görsel bir ifade alanı yaratmaktadır. Bu nedenle dokumanın yüzeyi her çağda farklı desen anlayışlarıyla biçimlendirilmiştir. “**Desen:** dokumalar ile halı, kilim vs. gibi yaygıları süsleyen öğelerin tümü.”[13]

Tekstil sanatlarında yüzeylerin desen anlayışı; süslemeci, tezyini⁵ özellik göstermektedir. Çağın teknolojik imkânları ile insanoğlu her dönem tekstillerin yüzeyini, belli bir tasarım anlayışı ile süslemiştir. Tekstil sanatlarında yüzey süslemesi olarak kullanılan bu desenler, çoğunlukla ustaca stilize edilmiş figürler olmaktadır.

İnsanlığa ait arkeolojik bulgularda, tekstil yüzeyini süsleme amaçlı kullanıldığı düşünülen kil ve taş mühür baskılar ortaya çıkarılmıştır. Bu baskı mühürlerde biçim özelliği olarak, stilize edilen insan ve hayvan figürleri yer almaktadır.(Bknz.Resim.22)Son derece etkili bir stilizasyon özelliği taşıyan bu mühürler, günümüzde Anadolu’da “yazmacılık” olarak bilinen eserleri hatırlatmaktadır.

⁵Tezyin Etmek: Eski dilde bezemek, süslemek. (SÖZEN. M ve TANYELİ U, “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü” s.53)

Resim.22: Damga mühür, Çatalhöyük/Konya

Arkeoloji bilimi dokumaya ait en eski bulguları Anadolu’da gün ışığına çıkarmıştır. Konya’ da yer alan Çatalhöyük eski yerleşiminde V. Katmandan çıkarılmış, deri ya da dokumanın üzerini desenlemek için kullanıldığı düşünülen, kil ve taştan yapılmış damga mühürler bulunmuştur. Yaklaşık olarak, M.Ö. 6000-5000 yılları arasında tarihlenen bu damga mühürlerin çoğunluğu stilize edilmiş, insan ve hayvan figür özelliği taşımaktadır. Anadolu’ da tarih öncesi döneme ait bu üslup kaya resimlerinde de görülmektedir. Yukarıda leopar olduğu düşünülen damga mühür bunlara bir örnektir. Bu bölgede çıkarılan birçok arkeolojik eserde leoparın üsluplaştırıldığı görülmektedir. Yukarıdaki kil mühürde yırtıcı bir hayvanın doğasını çok iyi bir biçimde yansıtan üsluplaştırma görülmektedir. Bu mühürün tekstil yüzeyini süsleme amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir.

Resim.23: Kaya resmi, Çatalhöyük/Konya,(M.Ö. 6000)

Tekstil tarihinin bu erken dönemiyle ilgili arkeolojik bulgular gösteriyor ki stilize edilmiş figürler, baskı mühür olarak kullanılmış ve tekstilin yüzeyini süslemişlerdir. Bununla beraber tekstil tarihi günümüze kadar ulaşabilen ender bulgular gösterebilmektedir. “M.Ö.6000 yıllarında Anadolu’ da dokumanın yapıldığını gösteren kesin delillere sahibiz. Doğu Çatalhöyük’ te yapılan kazılarda, yanmış mezarlarda karbonlaşmış halde bez parçaları ele geçmiş ve yapılan incelemeler sonucunda bunların yün cinsi bezlere ait oldukları saptanmıştır.” [14] Erken devir tekstil ürünlerinin dokunduğu tezgâhlar ahşap olduğundan günümüze kadar ulaşamamış ancak tezgâhta ağırlık olarak kullanılan taşlar bulunmuştur.

Resim.24: Dokuma tezgâhı ağırlıkları, İkiztepe/Samsun (İlk Tunç Çağı)

Erken devir dokumacılıkla ilgili diğer bilgiler; kil tabletlerdeki yazılı kaynaklardan, Antik Yunan vazolarındaki tasvirlerden ve antik yazılı belgelerden edinilmektedir.

Resim.25: Antik Yunan vazosundan resim ayrıntısı.(M.Ö.550)

Yukarıda yer alan tasvirde dokumacılığın Antik Devirde işlenişiyle ilgili belge niteliği taşıyan bilgi görülmektedir. Anadolu’ da bu dönem özel bir yeri olan dokumacılık, kutsal bir iş olarak görülmekteydi.

Resim.26: Antik Yunan vazosu, M.Ö.430

Antik devir mitolojisiinde yer alan iki isim, Odysseus ve eşi Penelope dokuma tezgâhının önünde tasvir edilmiştir. Bu tasvire dikkatlice bakıldığında dokuma tezgâhında yer alan stilize hayvan figürleri görölmektedir. Bu dönem dokumada desen anlayışı olarak, hayali hayvan figür ve stilizasyonlarının kullanıldığını düşündürmektedir.

Tekstil yüzeylerinin süslenmesinde her kültürün kendi üslup anlayışını ortaya koyarak, stilize figür motifleri⁶ geliştirdikleri görölmektedir. Elbette ki tekstilin uygulama teknikleri, figürlerin yüzeyde işlenmesi sırasında bazı üsluplaştırmaları zorunlu kılmaktadır. Ancak bu zorunluluk, tekstil sanatlarında başarılı bir figür stilizasyonun geliştirmesinde itici güç oluşturmaktadır.

⁶Motif: Bezeme ve süslemede bütünü oluşturan parçalardan her birine verilen ad. (SÖZEN. M ve TANYELİ U, “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”, s.214,215)

Resim.27: Tutmosis IV' ün mezarından çıkarılan dokuma, Eski Mısır.

Yukarıda yer alan Eski Mısır dokuması, yüzeyindeki desenlerle ilgi çekici olmaktadır. Eski Mısır inançları tekstil sanatlarındaki ve diğer sanatlardaki desen anlayışını biçimlendirmektedir. Burada bunun bir örneğini görmekteyiz. Dokuma yüzeyinin kenarlıkları stilize edilen bitki motifiyle bezenmiştir. Geri kalan dokumanın iç yüzeyi belli bir tasarımla, kenarlıklardan daha büyük stilize bitki motifleriyle süslenmiştir. Bu süsleyici motiflerin yanında ne olduğunu anlayamadığımız, Eski Mısır inancına bağlanabilecek bir tasvir yer almaktadır.

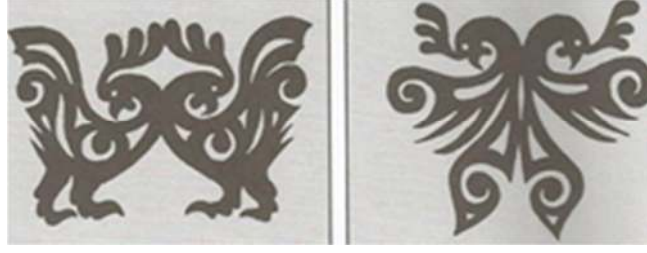
Dünyanın birçok farklı yerinde farklı kültürlerin üslup anlayışıyla oluşturulmuş stilize figürlerin, dokuma yüzeyini süsleme amaçlı kullanıldıkları örneklerden görülmektedir. Ayrıca inancın da etkisiyle figürlerdeki stilizasyonun zenginleştiği anlaşılmaktadır.

Resim.28: Pazırık Halısı, Altay Dağları, (M.Ö.5.yy.)

“Pazırık Halısı dünyanın en erken tarihli düğümlü dokumasıdır. Yaklaşık 189x200cm. boyutlarındadır. Yün malzemeyle ve Türk düğüm tekniğiyle (Gördes düğümü) dokunmuştur. Kaynaklara göre, halının 1dm²’inde (10x10cm.) 3600 düğüm vardır. Devrine göre şaşırtıcı bir kaliteye sahiptir. Kırmızı zemin üzerine beyaz, sarı ve mavi renklerle dokunmuştur. Yan yana ikisi dar, ikisi geniş dört bordür ile çevrilidir. Orta alan 24 eşit kareye bölünmüştür.” [15]

Türk sanatının erken dönemini temsil eden Pazırık Halısı figür özellikleriyle dikkat çekmektedir. Halının iç yüzeyindeki 24 eşit kare içerisinde stilize yaprak ve çiçek motiflerinden oluşan “hun gülü” yer almaktadır. Halının çevresini dolaşan geniş bordürlerde at ve insan figürleri tasvir edilmiştir. İç bordürde birbirini takip edercesine yerleştirilen ren geyiği motifi görülmektedir. Dar bordürde hayali hayvan figürü yer almaktadır. Dünyanın bu en eski düğümlü halısında stilize figür önemli bir özellik teşkil etmektedir. Ayrıca Türk sanatının, dokumacılıkta süsleme anlayışı olarak, stilize figür kullanımının geçmişe dayanan özellikleri, Pazırık kurganlarında yer alan diğer örneklerden de anlaşılmaktadır.

Resim.29-30:Lahit üzerine deri applike edilen stilize horoz motifi, 1.Pazırık kurganı.

M.Ö. 5. Yüzyıla tarihlenen pazırık kurganları, Orta Asya Türk kültürüne ait mezar odalarıdır. Altay Dağlarının eteklerinde yer alan bu kurganlar buzlaşmanın etkisiyle günümüze kadar bozulmadan gelebilmiştir. Kurganlar, özellikle tekstile ait erken devir Türk sanatı örnekleri yer alması nedeniyle önem arz etmektedir. Farklı teknik özelliklere sahip bu tekstillerde desen olarak kullanılan stilize hayvan motifleri son derece dikkat çekicidir. Uygulanacak yüzeyin özelliklerine göre hayvan figürlerinin stilize edildiği görülmektedir. Ayrıca bu üsluplaştırmada şaman inancının rolü de önemli bir etken olmaktadır. Resim.29-30’da yer alan deri aplikelerde horoz figürünün simetrik yansımasıyla ustaca birleşimi görülmektedir. Ayrıca stilize hayvan figürlerinin iç yüzeyleri çeşitli oyuklarla hareketlendirilmiştir. Bu durumun figürlere daha süslemeci bir tavır kattığı anlaşılmaktadır.

Resim.31:Keçe çadır örtüsü üzerinde stilize aslan başı motifli keçe applike.1.kurgan.

Deri ve keçe aplikeler, stilize edilmiş yırtıcı hayvan motif özellikleri ile uygulandıkları tekstil yüzeylerini görsel açıdan zenginleştirmişlerdir. Hayvanların yırtıcı doğaları başarılı bir biçimde stilize edilmiştir.

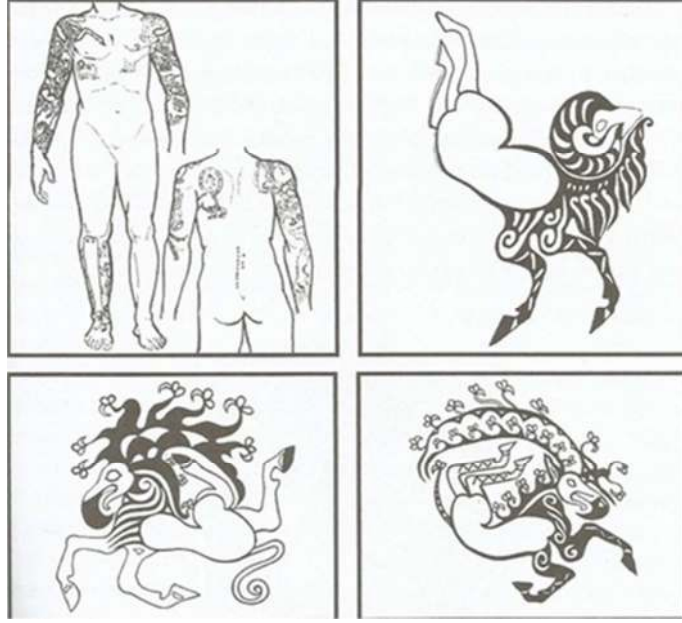
Resim.32: At koşum takımında yer alan stilize kartal motifi. Pazırık kurganı.

Resim.32’de yer alan stilize kartal motifi Selçuklu dokumalarını hatırlatmaktadır. Bu motifin Türk süsleme sanatında önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. stilizasyonda kartalın başı profilden tasvir edilirken kanatları, gövdesi ve pençesi cepheden tasvir edilmiştir. Kartalın üzerindeki süslemeci anlayıştaki çizgiler, motife hareket kazandırmaktadır.

Resim.33: Keçe halıda stilize hayvan motifi. Pazırık kurganı.

“Pazırık kurganında bulunan keçe halıda ‘ikilibirlik’ in temsili. Yer’i temsil eden geyikle Gök’ü temsil eden kuş-evren’ in birleşmesi ve savaşı anlatılıyor olabilir... Geyiğin gövdesi üzerinde görülen birbirinden ayrı iki virgül imi bireysel özgürlüğe işaret eder. Devletin ortaya çıktığı dönemde ying yang adıyla aynı dairenin içinde birleşir. Kuşun kuyruğuna yakın yerdeki im ise hilal (rahim) ile güneşi (dölüt) temsil eder.” [16] Pazırık kurganlarındaki figür stilizasyonlarının o dönem Türk inancı olan şamanizmin etkisi ile oluştuğu düşünülmektedir. İnancın etkisiyle dokumada kullanılan motiflerin, stilize edildiği bu örneklerle anlaşılmaktadır.

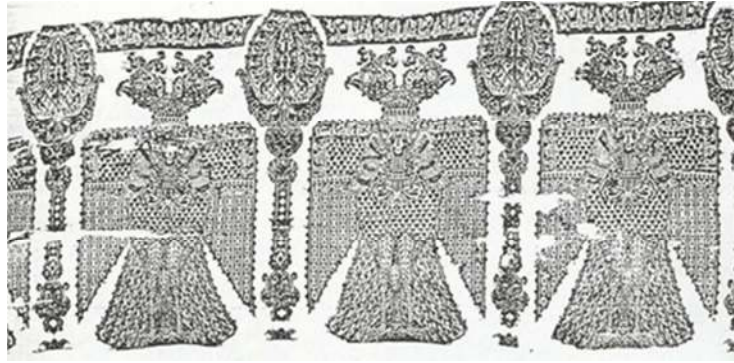
Resim.34: Mumyalanmış insan cesedi üzerindeki stilize figür desenleri, 2.Pazırık.

Orta Asya Türk sanatında stilize hayvan figürlü tekstillerin inancın etkisiyle biçimlendiği anlaşılmaktadır. Bilimsel araştırmalar pazırık kurganlarından çıkarılan mumyalanmış cesetler üzerindeki desenlerin şamanik anlamlar taşıyan semboller olduğunu açıklamaktadır. Öldükten sonra tekrar dirileceklerine inanan o dönemin Türkleri, tılsımlı olduklarına inandıkları hayvanların resimlerini, stilize ederek vücutlarına ve eşyalarına desen olarak uygulamışlardı. Son derece özgün ve birbirinden bağımsız tüm figürlerin, ustaca üsluplaştırıldığı verilen örneklerde görülmektedir. Stilize edilen hayvan figürleri uygulanacağı yüzeyin özelliklerine göre uzatılmış, inceltilmiş ya da belli oranda deforme edilmiştir. Hayvan üslubunda figürler hareket halinde canlandırılırken, arka bacaklarının geriye doğru, bir kuyruk gibi kıvrılması dikkat çekicidir. Tekstil yüzeylerindeki bu stilize desen anlayışı son derece karakteristiktir. Bu özellik Erken Dönem Türk Sanatının üslubunu oluşturmaktadır.

Anadolu coğrafyasına göç eden Türklerin, Selçuklu ve Osmanlı dokuma sanatlarında, geçmişe ait stilize figür desen özelliklerinin izleri görülmektedir.

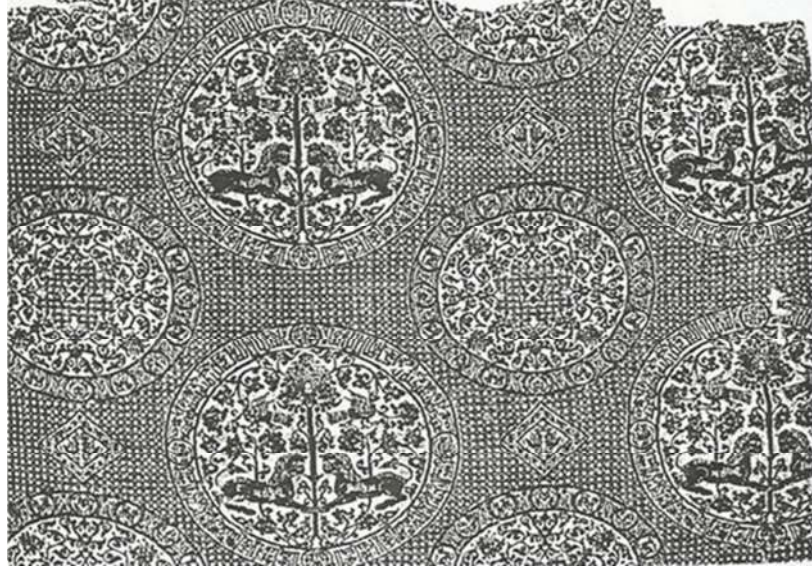
4.2. Selçuklu ve Osmanlı Dokumalarında Stilize Figür

İslam inancının biçimlendirdiği Selçuklu ve Osmanlı dokumalarında Orta Asya'nın geleneği olan, stilize hayvan figürü özelliğinin yerini, giderek soyut anlatıma ulaşan bir üslup almıştır. İslam'da figür yasağı nedeniyle Selçuklu dokumalarında hayvan ve insan figürlü desen anlayışı, stilize edilmiş geometrik özelliği ile azalarak devam etmiştir. Ancak Osmanlı Dönemi dokumalarında bu figür anlayışı terk edilerek, yalnızca stilize bitki motifleri, desen özelliği olarak dokumalarda kullanılmıştır. Osmanlı Dönemi dokumaları bitki motiflerinin kendine has stilizasyonu ile dünyada tercih edilen klasik sanatını oluşturmuştur.

Resim.35:Büyük Selçuklu Dönemi, çift başlı kartal armalı kumaş parçası.

Selçuklu Dönemine ait tekstil örnekleri ülkemizde ender sayıda bulunmaktadır. Buradaki iki örnekte (Bknz. Resim.35-36) Selçuklu sanatında sıkça kullanılan stilize figürlerin tekstil sanatında da kullanıldığını anlamaktayız. Alâeddin Keykubat dönemi saray dokumalarında stilize figürlerin yanında kufi yazılarında kullanıldığı yukarıdaki örnekte görülmektedir. Kartal, Orta Asya Türk sanatında olduğu gibi Selçuklu dokumalarında da bulunmaktadır. Burada kartalın başları profilden, gövdesi, kanatları ve pençesi ise cepheden tasvir edilmiştir. Yan yana tekrar eden çift başlı stilize kartal figürleri arasında 'hayat ağacı' motifi yer almaktadır. Bu motiflerin üstünde ise kufi yazılar görülmektedir. Stilize edilmiş kartal ve bitki motiflerinin içleri süslemeci bir anlayışla bezeli olduğu görülmektedir.

Resim.36:Büyük Selçuklu Dönemi, ‘hayat ağacı ve çift aslan’ motifli kumaş parçası.

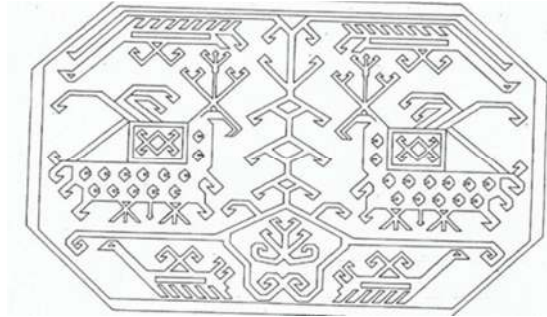
Türklerin İslam anlayışına geçtiği dönemlerde Orta Asya’dan gelen sanat anlayışı, tamamen terk edilmeyerek, özellikle Selçuklu Döneminde devam ettiği görülmektedir. Anadolu kültür mirasını da içine alan, kendi üslubunu oluşturmuştur. Bunun en güzel örneklerini stilize figür özellikli dokuma sanatında görmekteyiz.

Stilize edilmiş hayvan motiflerinin yanında, stilize edilmiş bitki motiflerinin kullanımı Selçuklu dokuma ve diğer sanat yapıtlarında kullanılan desen anlayışı olmaktadır. Resim.36’daki Büyük Selçuklu Dönemine ait kumaşta bunu görmekteyiz. Stilize figürlerin kumaş yüzeyinde belli geometrik düzen içerisinde yerleştirildiğini ve bu geometrik şekillerin etrafında kufi yazıların yer aldığı örnekte görülmektedir. Kumaşta yer alan stilize iki aslan figürü arasındaki stilize hayat ağacı motifi evrensel bir sembol özelliğine sahiptir. Bu sembolün dokumalarda farklı şekillerde stilize edildiği görülmektedir.

Resim.37:Hayvan desenli halı. Orta Anadolu,15.yy.(İstanbul Vakıflar Müzesi)

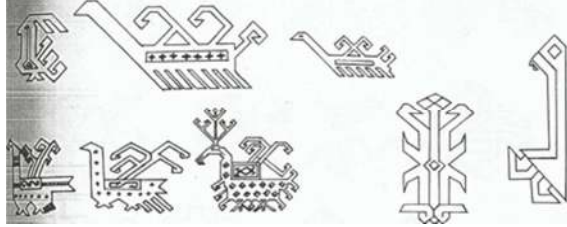
“Hayvan figürlü halılar Türk halı sanatında çok önemli bir gruba içine almaktadır. 14.yüzyıl başından 15.yüzyılın sonuna kadar Türk halılarında esas motif olarak yer almış olan hayvan figürleri bu gruba ismini vermiştir.”[17]Stilize figür desen anlayışının başka bir örneği olan bu halıda geyik motifleri ile hayat ağacı motifi birlikte tasvir edilmiştir. Stilizasyonda gittikçe artan geometrik özellik dikkat çekicidir. Bu özellik çoğu yerde figürlerin anlaşılabilirliğini etkilemiş, **soyuta yaklaşan** bir ifadeye dönmüştür.(Bknz. Resim.38)

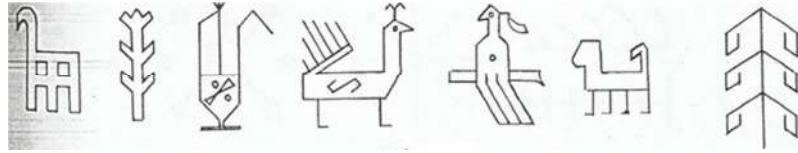
Resim.38: Resim.37’den ayrıntı, sekizgen içinde yer alan stilize figürler.

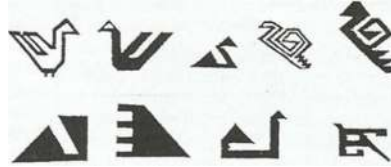
Resim.39

Resim.40

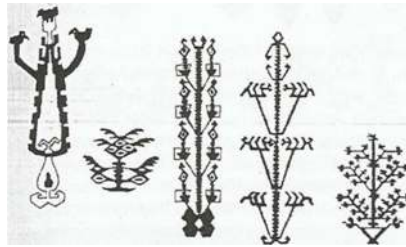
Resim.41

Resim.42

Resim.43

Resim.44

Yukarıda yer alan stilize bitki ve hayvan figürleri Selçuklu ve Osmanlı dokumalarından günümüze değin ulaşan bazı motifleri içermektedir. Buradan anlaşıyor ki, figürlerdeki stilizasyon, zaman içerisinde soyuta yaklaşan bir özellik göstermektedir.

Resim.45:Yaşam ağacı bezeli şehzade kaftanı.

Osmanlı Dönemi dokumalarında üslubu belirleyen, stilize edilmiş çiçek ve bitki motifleridir. Farklı düzen ve dokuma teknikleriyle stilize bitki motifleri klasik Osmanlı dokumalarına, biçim verirler. Yukarıdaki Osmanlı kaftanında stilize edilmiş yaşam ağacı(hayat ağacı), evrensel bir sembol özelliği taşımaktadır. Bitmez tükenmez yaşamın, sonsuzluğun anlamını taşıyan ağaç motifi, dokuma yüzeyinde bunu ifade ederek yerleştirilmiştir.

Kumaşın bütün yüzeyi sonsuzluk anlayışıyla, tekrar eden stilize hayat ağacı motifiyle bezenmiştir. Bu Türk sanatına özel bir üslup olmaktadır. “Selçuklu ’ya kadar olan hayvan figürlü süslemeler kumaş sanatımızda daha sık kullanılmışken, Osmanlı kumaşlarında yerini bitkisel süslemelere bırakmıştır. Türk kumaşlarında çiçekler stilize edilerek sonsuzluk prensibiyle düzenlenmiş, bütün zemini dengeli bir şekilde doldurmuştur. Bazen yapılan çiçeklerin içleri, daha küçük olan farklı çiçeklerle bezenmiştir. Bir daldan çeşitli çiçeklerin ve yaprakların çıkması veya bunların arasına Rumilerin, kaplan çizgisi ve pars beneklerinin serpiştirilmesinde tereddüt edilmemiş, bir arada kullanılmıştır. Bu yüzden pek çok kumaş; laleli, karanfilli, sümbüllü diye ayırmamızda imkânsız olur. Hatta bazı çiçekler o kadar stilize edilmiştir ki onlara bir isim vermek bile güçtür.” [18]

Selçuklu ve Osmanlı dokuma sanatı, yukarıda verilen örneklerde görüldüğü üzere, kendine has stilize figür desen özelliği olan ve bu özelliği ile döneminin dokuma sanatını etkisi altına almış sayılı ülkelerinden biri olmaktadır. Bunun yanı sıra birçok ressamın etkilenecek tablolarında Selçuklu ve Osmanlı dokumalarını tasvir ettikleri bilinmektedir. “XIX. ve XX. Yüzyıllarda, William Morris’ ten Mariano Fortuny’ ye kadar Avrupalı sanatçılar, Türk ipeği beğenilerini Avrupa kumaşlarının genel desen temalarına yansıtırken, tüm büyük Avrupa ve Amerika uygulamalı sanat koleksiyonları, büyük miktarlarda Türk ipekleri alıyordu.”[19]

Tekstil sanatına ilgi duyan birçok sanatçının, sanat koleksiyonlarında stilize figür özelliği olan Selçuklu ve Osmanlı dokumalarının olduğu bilinmektedir. Bu ilginin, sanat yapıtlarına etkileri dikkat çekicidir.

Resim.46:Henri Matisse, odasındaki duvarda 19.yy.Osmanlı işleme ile(1941).

4.3. Endüstri Çağı Dokumalarında Stilize Figür

19.yüzyılda dünyanın çeşitli ülkelerinde hızlı bir sanayileşmenin ve buna bağlı olarak da yeni bir dünya düzeninin oluştuğu bilinmektedir. Bu yeni çağa Endüstri Çağı denmiştir. İleride hızlı sanayileşmenin, zamanla ham madde sıkıntısı yaratarak dünya savaşına sebep olduğu bilinmektedir. Bu oluşumlardan sanat dünyası da etkilenmiştir. Özellikle tekstil sanatları açısından yepyeni bir dönemin başlangıcı olduğu bilinmektedir. “Sanatın gelişim sürecini iki ana döneme ayırarak incelemek olanaklıdır. Bu dönemlerden birincisi Endüstri öncesi Çağ, diğeri ise Endüstri Çağı’dır... Endüstri Çağı’nın ana özelliğini oluşturan usavurumsal sanatsal yaratma, yapıtın oluşum sürecini büyük ölçüde sanatçının bireysel kararlarına bağımlı kılmaktadır. Gerçekten de artık, ortada bağlayıcı bir “dil” var olmadığına göre, yapıt bu dilin belirlediği bir üslubun ürünü olmayacak, aksine sanatçının kişisel çabalarından kaynaklanacaktır. Endüstri Çağı’nın 19.yy. daki başlangıcından buyana gelişen tüm akımlar bu genel özellik doğrultusunda ürünler vermiştir.”[20]

Endüstri Çağı’nın bilimsel ve teknolojik gelişimi özellikle tekstil sanatlarını etkilemiştir. Makineleşmeyle birlikte el sanatlarındaki üretim zorlaşmış ve sanattaki kalitenin düştüğü görülmüştür. Kiç⁷denilen kavramın bu dönem yapılan kalitesiz el sanatları üretimi için söylendiği bilinmektedir. “Özellikle İngiltere’de eleştirmenler ve sanatçılar, sanayi devrimi sonucu el sanatlarında görülen gerilemeden büyük bir üzüntü duyuyorlar ve bir zamanlar belli bir anlamı ve kendince soyluluğu olmuş süslemelerin, artık makineler tarafından yapılan ucuz ve adi kopyalarından nefret ediyorlardı. John Ruskin ve William Morris gibi kişiler, sanat ve zanaatlarda kapsamlı bir reformun hayalini kuruyorlardı. Onlar, ucuz ve seri üretimin yerini, dürüst ve anlamlı olan el işçiliğinin almasını istiyorlardı.”[21]

⁷Değersiz Eser(kiç): Değersiz ve adi el işi ve fabrikamamulleri. Bunlar, kaliteden haberi olmayan ve taklit ile sanat eseri derecesinde eser vermeye çalışan kimselerin yaratıştan ve kaliteden uzak bayağı işleridir.(TURANİ A.” Sanat Terimleri Sözlüğü”,1998,s.32)

Resim.47: Arts and Crafts Akımı ipek dokuma örneği (1870-75), Bruce Talbert.

Yukarıda yer alan, stilize bitki motiflerinin tüm yüzeyi kapladığı ipek dokumada, horoz figürünün dallar arasında kalmış izlenimi veren stilizasyonu görülmektedir. Arts and Crafts⁸ sanat akımına ait bu eserde süslemeci anlayışla kullanılan stilize figürler, gelenekten farklı bir özellik göstermektedir. İpek dokumada üst yüzey geleneksel bir üslup özelliği sergilerken, diğer yarısı olan alt yüzey daha resimsel bir özellik göstermektedir.

Sanatsal tekstil hareketinin temellerinin, tekstil sanatlarında bu dönem gerçekleşen değişim ile geleneksellikten kopup özgün arayışlar içerisine giren, sanat akımlarının katkısının olduğu bilinmektedir.

⁸ Arts and Crafts: 19.yy.'ın ikinci yarısında gelişen bir İngiliz sanat akımı. Sanat-zanaat ayrımını ortadan kaldırmayı ve endüstrileşmenin karşısında el emeğine dayanan üretimi yeniden canlandırmayı savunmuştur." (SÖZEN M ve TANYELİ U," Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü",2011,s.35)

Resim.48: İpek ve yün çift kumaş(1895-1900),C.F.A. Voysey

Yukarıda İpek ve yün elyafla dokunmuş kumaş görülmektedir. Tekstil yüzeyini süsleyen geleneksel desen özelliğinden farklı olarak bu kumaşta, doğadan bir kesit stilize edildiği görülmektedir. Ağaç ve tepelerin renklerle uyumlu bir biçimde, sade, yalın bir üsluplaştırması söz konusudur. Tekstil yüzeyinde geleneksel anlatımdan uzak yeni bir stilizasyon özelliği görülmektedir.

Bu dönem tekstilde sanat eğitimi ihtiyacı doğduğu görülmektedir. Bunun için birçok el emeğine dayanan atölyelerin canlandırılmaya çalışıldığı izlenmektedir. Bu atölyelerde üretilen endüstri çağı dokumalarında, desen özelliği olarak stilize figür kullanımının gelenekten uzaklaşarak, kendi üslubunu oluşturduğu, örneklerden anlaşılmaktadır.

Resim.49:”Portiere”, George Maher and Louis j.Millet, A.B.D.(1901)

Endüstri Çağında makineleşmeye kayıtsız kalarak atölyelerde el emeğiyle üretim gerçekleştirmeye çalışan sanatçılar birçok sanat akımının öncüleri olmuşlardır. Üretilen tekstil yüzeyinde süsleme amaçlı kullanılan figür stilizasyonunda kendilerine özel üslup oluşturdıkları izlenmektedir. Bu sanat akımlarının tekstil sanatlarında Avrupa dışında Amerika’da da gelişim gösterdiği izlenmektedir. Sanat ve zanaat yani Arts and Craft sanat hareketinin ardından Art Nouveau⁹akımının da tekstil sanatlarında yeni bir tasarım anlayışı geliştirme çabasına girdiği görülmektedir.

Sanatsal tekstil hareketinin temellerinin Endüstri Çağında değişen sanat anlayışı olduğu görülmektedir. Zanaat ustacılığından, tasarımcı kimliğine ulaşma çabaları, bu dönemin sanat akımlarında izlenmektedir. Sanat-zanaat sınıflandırmasından doğan sorunlar, sanat eğitiminde yer bulamayan tasarımcılar, gibi nedenlerle Endüstri Çağı’nda tekstil sanatları, kendi içerisinde el emeğine dayanan atölyelerde, gelişim gösterme çabasında oldukları görülmektedir.

⁹Art Nouveau:1895’le 1905 arasında Avrupa ve Amerika’da yaygınlaşmış bir üslup. Mimarlıktan başlayarak tüm sanat dallarına egemen olmuştur. **Üsluplaştırılmış bitkisel-eğrisel** nitelikte bir bezeme anlayışı getirmiştir.(SÖZEN M ve TANYELİ U,” Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”,2011,s.34).

4.4. Bauhaus Okulu Dokumalarında Stilize Figür

Bauhaus Okulu eğitim anlayışı atölyede beceri öğretimi ile biçim yaratmaya yönelik tasarım öğretimini içeren iki önemli sisteme dayalıydı. Tasarım ve biçim öğretiminde dönemin önemli plastik sanatçıları görev almışlardı. Feininger, Wassily Kandinsky, Paul Klee, Itten gibi sanarçılar bunlara örnektir. Özellikle Paul Klee ve Kandinsky'nin resimlerinde biçim özelliği olarak kullandıkları figür stilizasyonlarının Bauhaus okulunda verdikleri eğitimde etkileri görülür. (Bknz.Resim19) Tasarım eğitimlerini atölyelerde deneysel çalışmalarla zenginleştiren öğrenciler, ileride sanatsal tekstil hareketinin öncü isimleri olmuşlardır.

Resim.50: “Kızıl Geyik” (1929) , Elsel Mögelin, Bauhaus Okulu dokuma örneği.

Resim.50’de sanatçının Bauhaus Dokuma Atölyesinde yaptığı çalışma görülmektedir. Geyik figürü dokumada, geometrik formlarda şematik olarak stilize

edilmiştir. Bauhaus Okulu çalışmalarında, geleneksel tekstil dokumalarında görülen tasarımların yerine, kişisel desen özelliği gösteren çalışmalar dikkat çekmektedir. Geçmiş yıllarda olduğu gibi bu dönemde, yeni bir anlayışla, dokuma yüzeyinde desen özelliği olarak, figür stilizasyonu kullanılmıştır. Endüstri Çağında tekstil sanatlarının usta-çırak eğitim anlayışından kurtularak, sanat disiplinleri arasında yer almasını sağlayanın Bauhaus Okulu olduğu bilinmektedir. “Bauhaus 1919 senesinde Weimar Güzel Sanatlar Okulu’yla Sanat ve Zanaat Okulu’nu birleştiren Walter Gropius tarafından kuruluyordu.”[22]

“Gropius’ un yeni okul için 1919’ da kaleme aldığı manifesto¹⁰ uzunca bir alıntıyı hak ediyor çünkü burada hem sanat ve zanaat ayrımını aşma ideali ilan ediliyor ve hem de bu işin içkin zorluğu yansıtılıyordu: “Mimarlar ve heykeltıraşlar, ressamalar, hepimiz zanaatlara dönmeliyiz... Sanatçıyla zanaatçı arasında özde hiçbir fark yoktur. Sanatçı yüce bir zanaatçıdır. İradesinin denetleyemediği zamanlar olan nadir esinlenme anlarında Tanrı’nın lütfuyla çalışması sanat şekline bürünebilir. Fakat her sanatçı zanaatında ehil olmalıdır. Yaratıcı hayal gücünün kaynaklarından biride burasıdır. Gelin zanaatçıyla sanatçı arasında küstah bir engel oluşturan sınıf ayrımlarının olmadığı yeni bir zanaatçılar loncası kuralım. El ele vererek yeni bir gelecek bina edelim.(Nayulor 1968,50)”[23]

¹⁰Manifesto: Modern Sanat’ın tarihi içinde sık rastlanan bir kavram olan manifesto, ortak eğilime sahip bir sanatçı grubunun düşünce ve yönelimlerini kamuya duyurmak amacıyla yayınladığı bildiri anlamına gelir. (SÖZEN M ve TANYELİ U, “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”,2011,s.198)

5. SANATSAL TEKSTİLDE STİLİZE FİGÜRLERİN KULLANIMI

5.1. 20.yy. Sanat Anlayışı ve Sanatsal Tekstil

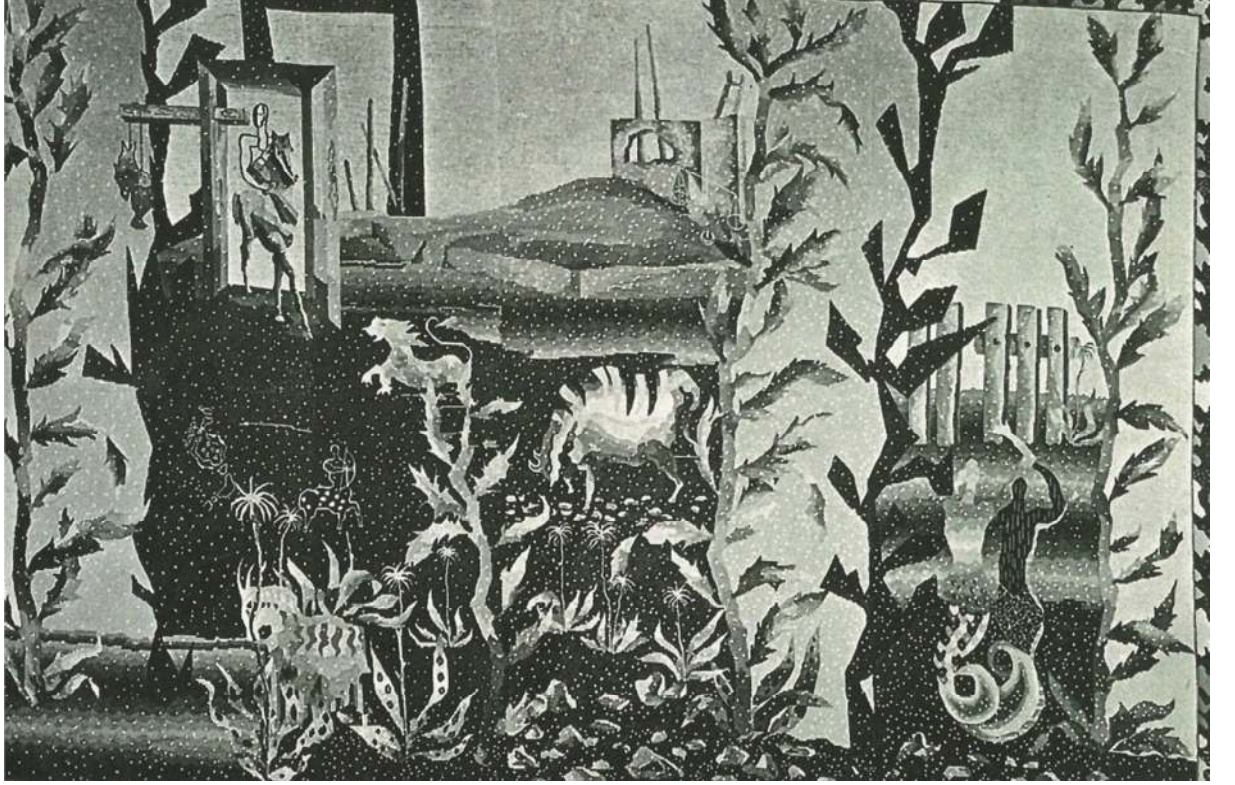
20.yüzyıl sanatı, dünya savaşlarının yaşandığı yıllarda gelişmeye başlamıştır. Dadaizm, Kübizm, Sürrealizm, Konstrüktvizm, Art Deco, Kavramsal Sanat gibi birçok sanat akımlarının olduğu, bir akımlar dönemi yaşanmıştır. Bu dönem sanat yapıtları, sanatçısının hür iradesinin bir ürünü olarak oluşuyordu. Sanat yapıtının belli bir üslubun sınırlarında olması zorunluluğu kalkmıştı. Bu nedenle sanatçıların yapıtlarında deneysel çalışmalara yöneldiği izlenir. Bu çalışmalarda tekstilin plastik özellikleri; birçok sanatçı tarafından keşfedilerek, sanat yapıtlarında yer almaya başlamıştır. Disiplinler arası sanat ortamının, bu süreçte gelişimini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Modern sanatın öncü isimlerinden birçok sanatçının yapıtlarında tekstil içerikli malzemeler kullandıkları, tekstil tasarımları gerçekleştirdikleri izlenir.

20. yüzyıl sanat ortamındaki tüm bu değişim ve gelişimler, ileride Sanatsal Tekstil hareketinin oluşmasında önemli birer süreç olmuşlardır.

Resim.51: “Neptün” Ahşap baskı, pamuklu keten(1920), Raoul Dufy.

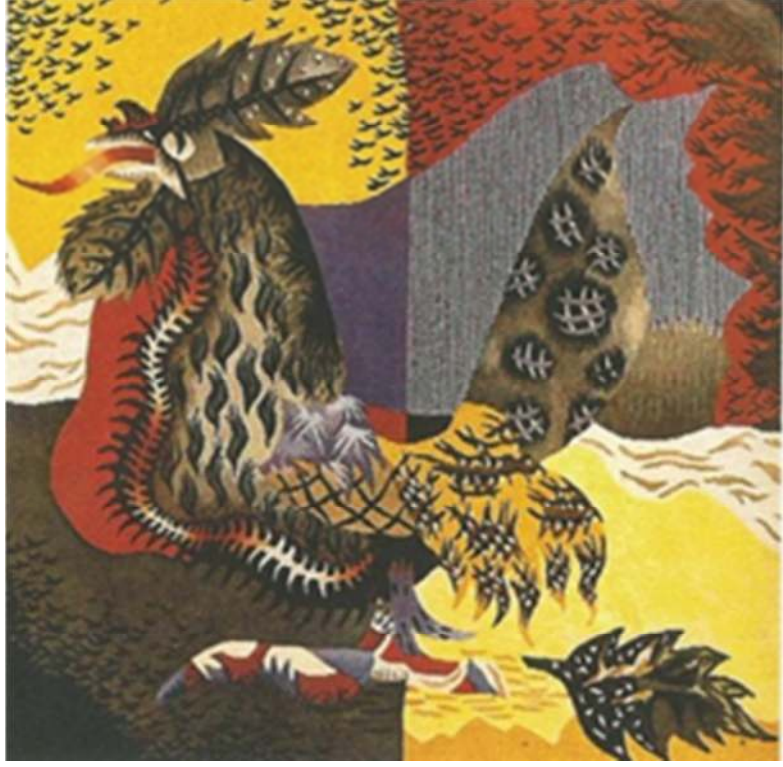
Resim.51, Art Deco akımı sanatçılarından Raoul Dufy’ e aittir. Bu dönem tekstil ürünlerinin geçmiş dönemlerden farklı olarak, sanatsal bir ifade sergilediğini bu tekstil tasarımında görmekteyiz. Tekstil tekniği olan ahşap baskı tekniği ile yapılan tasarımda, desen olarak stilize figür kullanımı ürüne sanatsal bir ifade katmaktadır. Tekstilin yüzeyi sıradan bir kumaş olmaktan çıkmış, bir sanat yapıtına dönüşmüştür.

Resim.52: “L’ Entree Du Cavalier” (1925), Tapestry(duvar halısı), Jean Lurçat.

Ressam ve Tapestry sanatçısı Jean Lurçat (d.1892-1966)’ a ait bu sanatsal tekstil yapıtında onun diğer eserlerinde de görülen bir özellik, stilize figür kullanımı dikkat çekmektedir. Sanatçı, Sanatsal Tekstil uygulamalarının başlangıcı olan modern halı sanatının (**Tapestry**) öncü isimlerindendir. Bu yapıtta geçmiş yılların geleneksel Tapestry anlayışından farklı bir biçimlendirme anlayışı görülmektedir. Yapıtta yer alan tüm figürler geçmiş yıllardan farklı olarak stilize edilmiştir.

“Modern Tapestry sanatı üzerine yıllarca çalışan Jean Lurçat, Paris’te kurulan Fransız Karton Sanatçıları Birliği’nin (Association des Artistes Cartonners Français) fahri başkanı olduktan sonra, 1962’de Lozan’daki Güzel Sanatlar Karton Müzesi’nin (Muse de Carton de Beaux Arts) yöneticisi, kurucusu olan Rene Berger tarafından, bu konudaki değerli çalışmalarını sürdürmesi amacıyla, Lozan Biennali’ nin başına geçmesi için davet edilir. Jean Lurçat, sonraları CITAM olarak bilinen Antik’ten Moderne Uluslararası Tapestry Merkezi Komitesi’ nin (Committe du Centre International de la Tapisserie Ancienne et Moderne) ve 1. Lozan Bienali’nin başkanlığını yürütür.” [24]

Resim.53: Aubusson tapestry'den detay (1945), Jean Lurçat(d.1892-1966)

Jean Lurçat'a ait bu duvar halısı detayında sanatçıya has figür üsluplaştırması görülmektedir. Horozun hırçın doğasını renkli ve süslemeci bir anlatımla üsluplaştıran sanatçının, diğer sanatsal tekstil yapıtlarında da bu özellik görülmektedir.

Tapestry, Rönesans dönemi Avrupa'sında ünlü ressamalara ait tabloların kopyası olan dokumalardı. 20. Yüzyıl ilk yarısında Jean Lurçat, Marie Cuttoli, Pierre Baudoin gibi sanatçıların çalışmalarıyla Tapestry sanatı taklit ürünler olmaktan çıkarak özgün yapıtlara dönüşmeye başlamıştır. Bu sanatsal tekstiller, Jean Lurçat'ın başkanlığında düzenlenen 1.Lozan Tapestry Bienali ile modern sanat dünyasında ayrı bir yer edinmişlerdir.

Resim.54: “Tuhaf Bir Farandola” Bale perdesi(1938), Matisse.

Sanatsal tekstillerin çıkış sürecinde modern sanatın disiplinler arası sanat anlayışı ortamı da önemlilik arz etmektedir. “İşlevde, uygulamada ve ifadede geçmişin ve mevcut durumun sorgulandığı bir deneysel platform görünümündeki **XX. yüzyıl sanatında** gerek plastik sanatlar gerek mimarlık alanında birçok sanatçının çalışmalarında alışılmış ifade teknikleri yerine teknoloji çağının yansıması olan sıra dışı materyaller hakimdir... Diğer taraftan Joan Miro, Pablo Picasso, Henri Matisse, Henri Moore, Frank Stella, David Hockney gibi ressamların yanında mimarlık alanından Le Corbusier de tasarımlarını duvar halıları için yapmıştır. Bu sanatçılara ait resimsel anlatımları dokuma tekniği ile hayata geçiren eserler, tarihi duvar halılarındaki resim ve tekstil etkileşimini XX. yüzyıl Sanatı içeriğinde gündeme getiren örneklerdir.”[25]

Yukarıda sanatçı Matisse’e ait perde tasarımı görülmektedir. Sanatçı tekstil sanatlarına yabancı bir ressam olmamıştır, eserlerinde tekstil sanatının ilham veren etkileri hissedilir. Doğu kültürlerine ait dokuma koleksiyonun olduğu, sahne için giysi, perde gibi tasarımları gerçekleştirdiği bilinmektedir. Büyük renkli kumaş parçalarını keserek biçimlendirdiği stilize figürlü bu tasarımlar; ileride son dönem yaptığı resim tekniğini oluşturmuştur. “Resim bana artık bitmiş gibi geliyor, ben süsleme için varım. Onun içine yaşamım boyunca kazandığım her şeyi koyuyorum. Resimde, yalnızca aynı zemin üzerinde geri dönüşler yapabilirim, ama süsleme ve tasarımda, hâkimiyet bende. Bundan eminim.”[26] Sanatçının eserlerindeki doğada var olan figürlerin stilize edilmesi, tamda bunu gösteren özelliktedir.

Resim.55: Bedri Rahmi Eyüboğlu, eserleri ile. (d.1913-1975)

Türk sanatının ünlü ismi ressam, Bedri Rahmi'nin sanatında, Anadolu tekstil sanatına özgü motifler ile tekniklerinin önemli katkısı olduğu bilinmektedir. Sanatçı özellikle Anadolu'da "yazmacılık" adı verilen tekstil sanatına özgü tekniği, eserlerinde biçim oluşturmak için kullanmıştır. Yukarıda bunun örneği görülmektedir. Yazmacılık ahşap kalıp kullanılarak kumaş yüzeyini desenlemek için kullanılan tekstil tekniklerindendir. Anadolu'da eski çağlardan kalma kil mühürler (Bknz. Resim.22), baskı yöntemlerinin çok eskilere dayandığını göstermektedir. Sanatçı Bedri Rahmi eserlerinde tekstil tekniğini kullanmakta çekinmemiştir. Ahşap kalıpları kumaş üzerine ya da kâğıt üzerine, yine tekstilden bildiğimiz süslemeci anlayışla uygulamıştır. Anadolu kilim ve yazmalarındaki süslemeci stilize biçimlerin etkileri, sanatçının eserlerinde hissedilmektedir. Sanatçı tekstil sanatına ait geleneksel teknik ve motiflerini eserlerinde yeni bir anlayışla uygulamıştır.

Resim.56: Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait taş baskı(1953)

5.2. Sanatsal Tekstilde Stilize Figürler

5.2.1. Yapı Özelliklerine Göre Sanatsal Tekstiller

“Günümüzde lif sanatı (fiber art) adıyla anılan **sanatsal tekstil** (art fabric) hareketi 1960’lı yıllarda başlamıştır.”[27] Sanatsal tekstillerin oluşum süreçleri önceki bölümlerde açıklanmıştır. Bu bölümde tezin konusu olan, günümüzde lif sanatı adıyla anılan sanatsal tekstilde stilize figür kullanımına dair örnekler analiz edilerek, sanatçıları hakkında bilgi verilecektir.

“Lif sanatı özellikle 1960’lardan itibaren yeni bir sanat alanını sergilemektedir. Bireysel bulguları, tepkileri, anlatımları ifadede tekstil materyallerinin sıra dışı kullanımları kadar, geleneksel materyaller ve üretim teknikleri de en son teknolojik gelişmelerle birlikte bu yeni sanat alanında yer almaktadır. Tekstilin yüzeysel veya yapısal anlatım olanaklarına kavramı da ekleyen sanatçılar iki boyutlu anlatımlardan, büyük üç boyutlu formlara kadar geniş bir alanda eserler vermeye başlamışlardır”[28]

Sanatsal tekstiller lif özlü malzemelerin biçimlendirilmesidir. Bu biçimlendirme sonucunda hacimsel yapıda ya da rölyefsi ve yüzeysel yapı özelliğinde sanatsal tekstil eserleri oluşmaktadır. Bu nedenle sanatsal tekstilleri yapı özelliklerine göre gruplamak, araştırma konusunun incelenmesi açısından faydalı olacaktır. Burada sanatsal tekstiller iki ana başlık altında ele alınacaktır. Bunlar sırasıyla; yüzey özellikli sanatsal tekstiller ve üç boyutlu sanatsal tekstiller ana başlıklarıdır.

“Sanatsal tekstilleri yapı özellikleri ve sergileme biçimlerine göre grupladığımızda; yüzeysel, üç boyutlu mekân düzenlemeleri, giyilebilir tekstiller ve performans ana başlıkları altında gruplayabiliriz. Sanatsal tekstillerde, kullanılan materyal ve üretim tekniğine bağlı olarak sergilenme yöntemi belirlenmektedir.”[29]

5.2.1.1. Yüzey Özellikli Sanatsal Tekstiller

Bu tez çalışmasında konunun incelenen bilirliliği açısından sanatsal tekstiller, yukarıda anlatıldığı üzere iki ana başlıkla ele alınmıştır. Bu ana başlıklardan ilki, yüzey özellikli sanatsal tekstiller olmaktadır. Bu başlık altında burada, hacimsel yapıda olmayan iki boyutlu sanatsal tekstiller ile rölyef özelliğindeki sanatsal tekstiller yer almaktadır.

Tekstil özellikli malzemelerin teknolojik olanaklarla ya da geleneksel yöntemlerle biçimlendirilerek tasarlandığı, iki boyutlu sanatsal tekstiller; ulusal ve uluslararası sanat sergilerinde karşımıza çıkmaktadır. Duvar halısı (tapestry), kilim, broderi (işleme) vb. gibi geleneksel yöntemlerin dışında, serbest liflerin(nonwoven), kullanımıyla da oluşturulmaktadır. **Nonwoven** tekstiller, bizlerin keçe olarak tanıdığı tekstillerde olduğu gibi, dokuma, örme, düğüm gibi tekstil yapı oluşturma yöntemleri kullanılmadan üretilmiş yapılardır. Sanatsal tekstil uygulamalarında sanatçıların nonwoven tekstillerden faydalandıkları görülmektedir. Bunların dışında günümüzde gelişen baskı yöntemleri ile ileri teknoloji ürünü malzemelerin kullanımı, bilgisayar teknolojisi gibi yöntemlerle de yüzey özellikli sanatsal tekstiller oluşturulmaktadır. 21.yüzyılın sanatçıya sağladığı bu gelişmeler; yaratıcı ve aynı zamanda şaşırtıcı eserlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. “Dokuma, ısı ve ışık gibi uyarıcılara tepki verebilen, manyetik dalgalara göre renk değiştirebilen, ısıyı ve elektriği iletebilen kumaşlarla, çelik kadar güçlü-ipek kadar yumuşak yapılarla, dijital sistemlerin olanaklarıyla; tekstilin 21. Yüzyıl sanatındaki görsel ve kavramsal rolü değiştirilmekte, yeni anlamlar ve algılama biçimleri yaratılmaktadır.”[30]

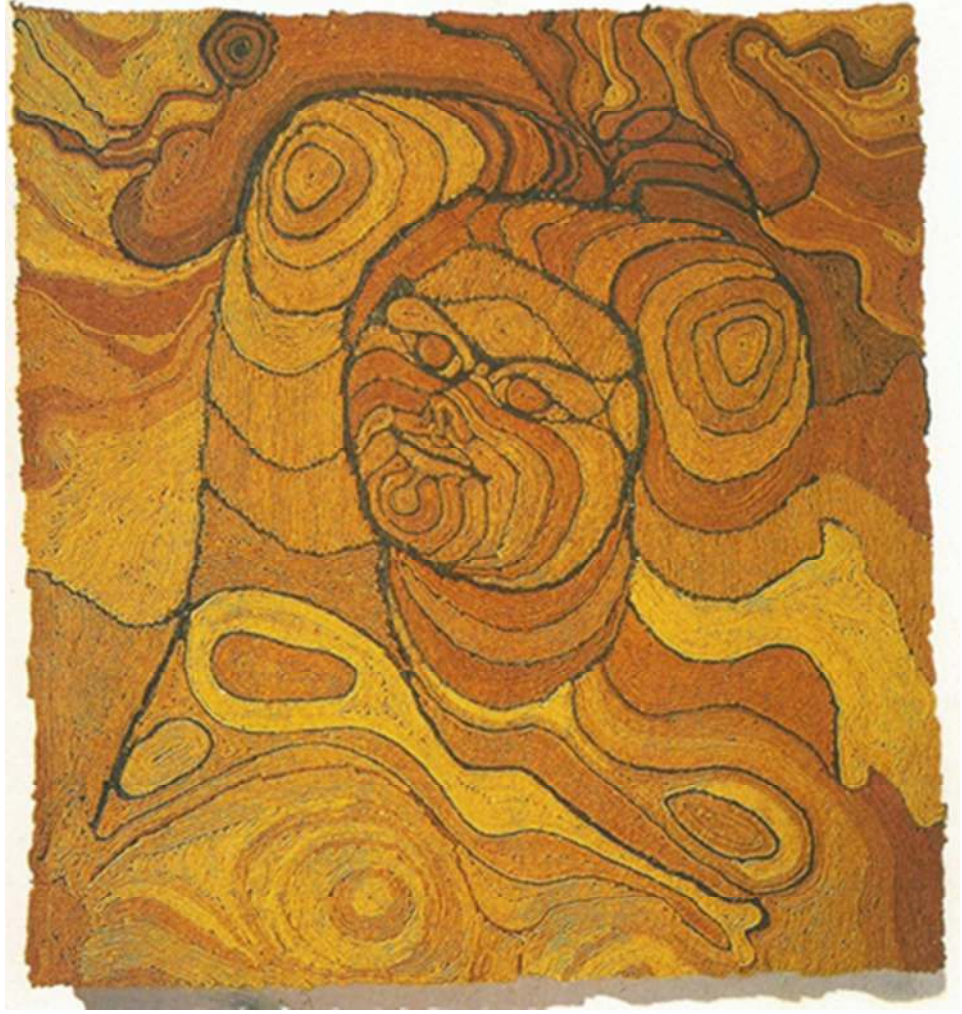
Değişen teknolojik uygulama ve materyallere karşın değişmeyen bir özellik olarak, sanat yapıtlarında stilize figür kullanımı, sanatsal tekstil yapıtlarında da karşımıza çıkmaktadır. Yüzey özellikli sanatsal tekstillerde, stilize figür kullanımı sanatçısına has bir biçimleme olmasının dışında, kullanılan malzeme ve tekniğin bir sonucu olarak da oluşabilmektedir.

Resim.57: “Linen Lace” (detay) (1958), Luba Krejci (d.1925-2005).

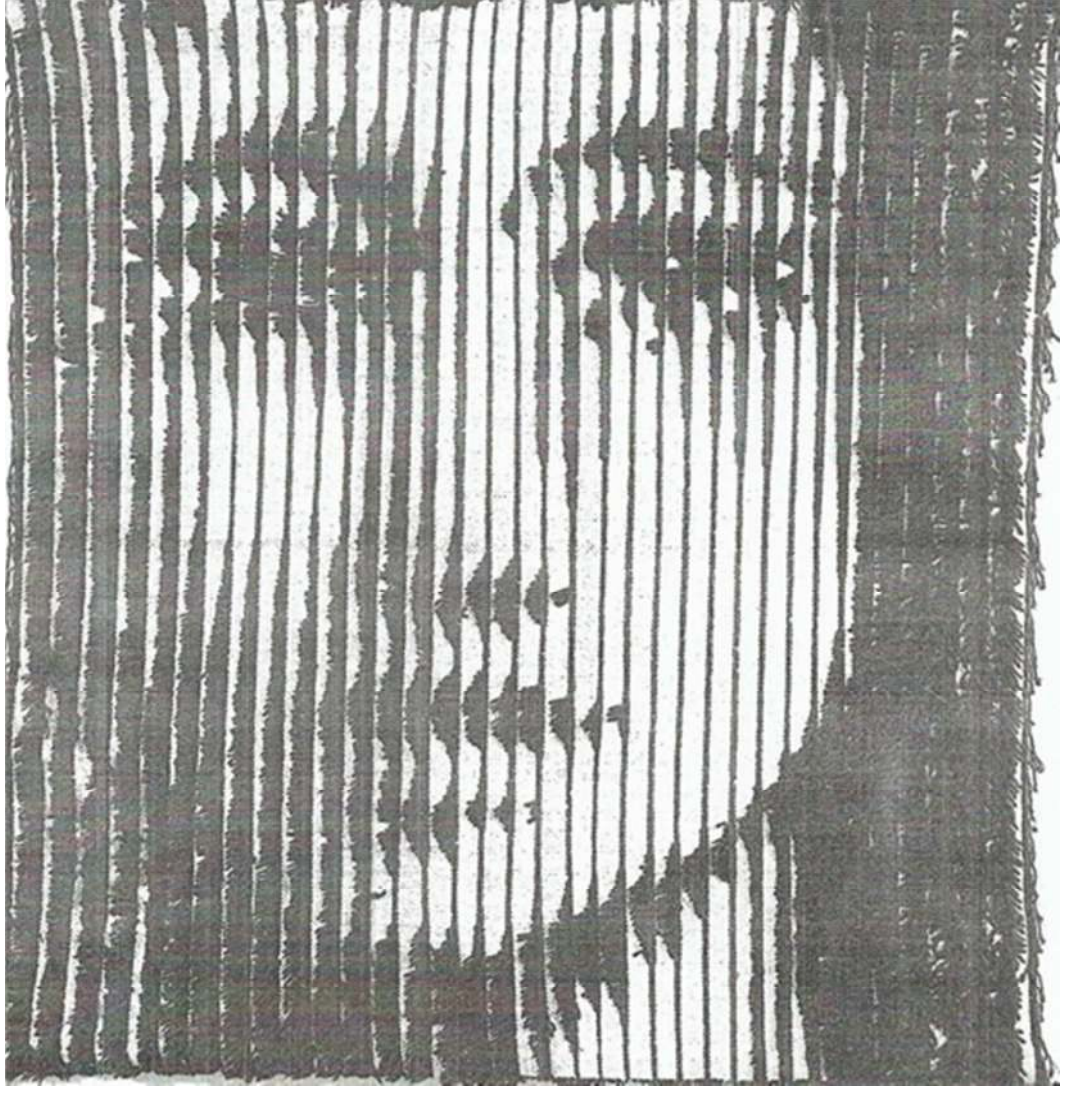
Sanatçı Luba Krejci’ e ait yukarıdaki sanatsal tekstil, 1958 yılında Brusseis World’ Fair’ da sergilenmiştir. Çekoslovak sanatçı, doğu Avrupa’nın sanatsal tekstil yapıtlarında verdiği atılımın öncü isimleri arasındadır. Eğitimi Praque Schol’da yaptığı bilinmektedir. Sanatçı geleneksel tekstil tekniği olan dantela çalışmalarını, alışılmış boyutların üstünde ve alışılmış yüzey süslemesi özellikli desen anlayışından çok daha farklı olarak uygulamıştır. Yukarıda yer alan yapıtta bunu görmekteyiz. Geleneksel dantela tekstil tekniği bu eserde, stilize edilmiş figürlere çizgisellik katmaktadır. Stilizasyonda figürlerin şematik özelliği, izleyiciyi biçimdeki anlatıma yoğunlaştırmaktadır. Buradaki sanatsal tekstil yapıtına biçimini ve anlamını veren özelliğin, stilize edilen figürler olduğu anlaşılmaktadır.

Geleneksel yöntemlerle yapılmış ancak geleneksel olmayan biçim anlayışı; bu dönem yapılan sanatsal tekstil yapıtlarının bir özelliğidir. Geçmişte tekstil yüzeyini süsleme amacıyla gerçekleştirilen figür stilizasyonları, bu defa sanatsal tekstil yapıtlarında sanatçıya ait kavramsal bir dil ve üslup anlayışı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Resim.58: “The Face Of The Earth”(1970), Evalyn Anselevicius(d.1925-2003)

Amerikalı tapestry sanatçısı Evalyn Anselevicius öğrenimini Amerika’da kuzey Carolina’ daki ünlü Black Montaine Kolejinde yapmıştır. O dönemde Almanya’daki Bauhaus Okulundan tanınan sanatçılar; Joseph Albers ve Dessau burada eğitim vermişlerdir. Sanatçı daha sonra Chicago Tasarım Okulunda eğitimini tamamlamıştır. Sanatçının yüzeysel yapı özelliğinde, sanatsal tekstil yapıtları çalıştığı görülmektedir. Yukarıda yer alan çalışmada sanatçının sıkça kullandığı bir teknik söz konusudur. Bu teknikte yüzey dokuma ile oluşturulmayarak şerit halindeki tekstillerin katlanıp, deseni oluşturacak şekilde birbirine eklenmesiyle tamamlanmıştır. Tıpkı yap-bozun parçaları gibi, tekstil parçalarının birbirine dikiş aracılığıyla birleştirilmesiyle oluşan bu yapıtta üsluplaştırılmış kadın figürü dikkat çekmektedir. Sanatçının kullandığı tekniğin verdiği kontur etkisi, figürdeki üsluplaştırmayı belirlemiştir. Altın ve bronz renklerin hâkimiyetindeki stilize figür, bu yapıtın biçimsel özelliğini oluşturmaktadır.

Resim.59:”Linear Face”(1960-69), Evalyn Anselevicius.

Tapestry sanatçısı Evalyn Anselevicius, bu eserinde geleneksel tekstil dokuma teknikleri kullandığı görülmektedir. Ancak sanatçı geleneksel tekstil sanatından farklı bir anlayışla yüzeyde uyguladığı desende süslemeci özellik görülmez. Dokumanın belli aralıklarla oluşturduğu dikey parçalar, stilize edilen insan yüzünü dilimlemiş göstermektedir. Bu uygulamanın, eseri etkili bir yüzey görünümüne kavuşturduğu görülmektedir.

Dokuma tekniğinin yarattığı etki, stilize edilen biçimlere özellik katmaktadır. Sanatçının bu teknik bilgileri, sanatsal tekstillerde bilinçli olarak kullandığı zaman, istediği etkiyi yaratabildiği görülmektedir.

Resim.60: “Beans”,duvar halısı(1966), Barbara Falkowska(d.1931)

Polonyalı tapestry sanatçısı Barbara Falkowska, Varşova’da Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümünü okuduktan sonra tekstil eğitimi almıştır. Sanatçı tapestry dokumalarında kendine has yüzey tasarımları gerçekleştirmiştir.

Yukarıda görülen sanatsal dokumada, sanatçının eserlerinde çoğunlukla konu aldığı, doğadaki biçimlerin stilizasyonu görülmektedir. Örnekte, sanatçının dokumanın tüm yüzeyini kaplayan, dikey bitki dalları ve yapraklarını stilize edişi görülmektedir. Bu üsluplaştırma biçimlerde süslemeci bir özellik oluşturmuştur.

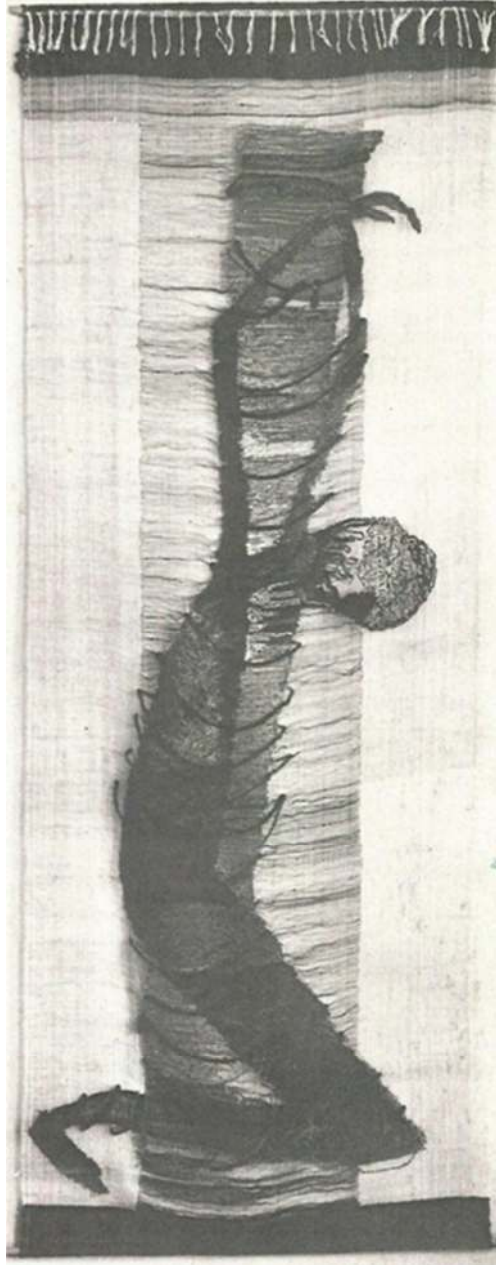

Resim.61: “Herbs” duvar halısı (1978), Hanna Czakowska(d.1934)

Polonyalı tapestry sanatçısı Hanna Czakowska ait Resim.61’deki dokuma; sanatçıya ait duvar halısı görülmektedir. Keten ve yün, sızal dokumada sanatçı sıkça kullandığı doğa temasını uygulamıştır. Dokumanın yüzeyindeki stilize çiçek ve dallar; yuvarlak bir çember görünümündeki kompozisyon içerisinde tasvir edilmiştir. Doğadan uzaklaştırılmadan yapılan bu Stilizasyonda renklerde doğadan kopmamıştır. Renk ve stilizasyon bir uyum içerisindedir.

Resim.62: “Herbs” duvar halısından(Bknz.61.Resim) detay.

Resim.63: “Bound Man” (1956), Lenore Tawney(d.1925-2007)

Amerikalı sanatçı Tawney, heykel sanatı eğitimiyle dokumacılığı birleştirir. Sanatçı, 20.yüzyıl’da sanatsal tekstil hareketinin öncü isimlerinden biri olarak, üç boyut izlenimi veren özgün tapestryler yapmıştır. Yukarıda bunlara bir örnek yer almaktadır. Duvara asılarak sergilenen bu eser, üç boyut özelliği taşımaz ancak rölyefsi özellik taşımaktadır. Rölyef özellikli bu duvar halısında insan figürü stilize edilmiştir. Dikey bir duruş sergileyen figür, kollarından yukarı asılmış ve diz çöker vaziyette, başı öne eğik tasvir edilmiştir. Bu tasvirde insan bedeni sadeleştirilmiş, yalın ama dramatik bir görünüm sergilemektedir. Stilizasyon ile sanatçı, dikkatimizi figürdeki beden hareketine yöneltmeyi başarmıştır.

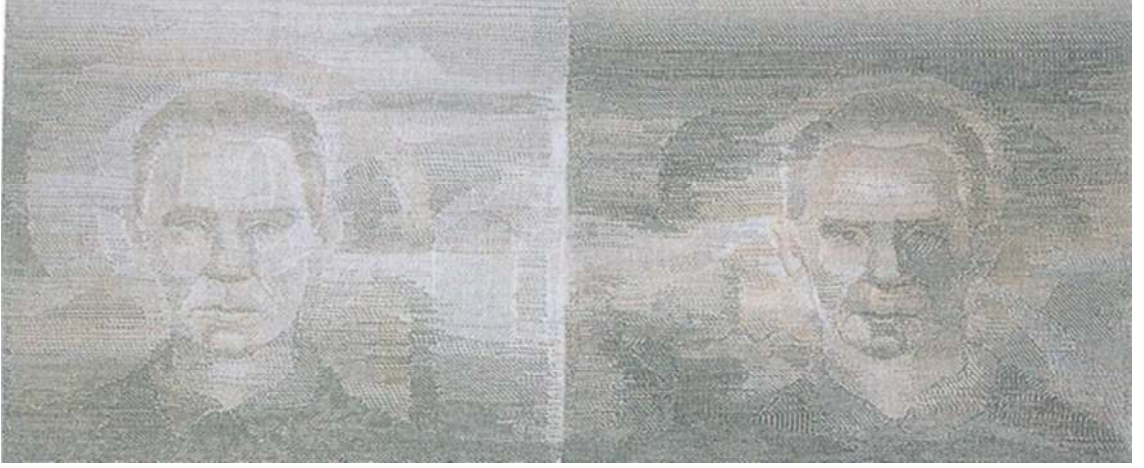
Resim.64: “Barış Çiçeği” (1982), Ayla Salman Görüney(d.1943)

Resim.64’te dokuma sanatçısı Ayla Salman Görüney’ e ait sanatsal tekstil yapıtı görülmektedir. Eser, Türkiye’de düzenlenen1.İstanbul Tekstil Sanatları Sergisinde(12-27.06.2006) yer almıştır. İliksiz kilim, sızal tekstil tekniği ile yapılan bu dokumada stilize edilmiş bitki deseni görülmektedir. Bu stilizasyon ilk bakışta bizlere hiçte yabancı gelmemektedir. Anadolu’nun geleneksel kilim dokumalarında gördüğümüz desen özelliğini hatırlatmaktadır. Sanatçının “Barış Çiçeği” adını verdiği bu duvar halısında yalınlaştırma ve şematik üslup özelliği görülüyor.

Resim.65: “Arabesk” duvar halısı, Suhandan Özay Demirkan.

Resim.65’te sanatçı Suhandan Özay Demirkan’a ait duvar halısı yer almaktadır. Busanatsal dokumada Türkiye’de görmeye alıştığımız bir manzara yer almaktadır. Yerel, geleneksel bir motifi, sanatçı bizlere stilize ederek göstermektedir. Caminin kubbesi belirginken, mimari yapının altbölümü belirginliğini kaybetmektedir.

Resim.66: “Memorys The Grandmother”, Tapestry, Virjinija Kırveliëne

Boyut: 94x206 cm Yün, keten dokuma. (ETN İzmir 2005)

Litvanyalı sanatçıya ait buradaki sanatsal tekstil eserinde yüzey desen özelliği olarak, stilize edilmiş insan yüzü görülmektedir. Dokumada iki farklı biçimde anlatımını gördüğümüz portrelerin, birinde ışık etkisi yoğunken diğesinde ışık etkisinin azaldığı izlenir. Dokuma yüzeyindeki renklerle sağlanan bu ışık etkisinin, figürlerdeki stilizasyonu belirginleştirdiği anlaşılmaktadır.

Bu eser İzmir’de düzenlenen 13.ETN Uluslararası Tekstil Konferans ve Sergisi etkinliklerinde yer almıştır. ETN European Textile Network (Avrupa Tekstil Ağı), Avrupa Birliği çatısı altında gerçekleştirilen bir tekstil kültür organıdır. Etkinliklere yalnızca Avrupa ülkelerinden değil, dünyanın farklı bölgelerinden katılım olmaktadır. ETN’nin İki yılda bir gerçekleştirilen sergi ve konferans etkinliklerinden 13. İzmir, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Resim ve Heykel Müzesi’nde “Tekstilde Yeni VizyonlarGelenekten Tekstil Sanatına/Yarının Tasarımına” adlı başlıkla, 2005 yılında gerçekleştirilmiştir.

Resim.67: “Innu’it”(1990-91), Evelyn Anselevicius(d.1923-2003)
Boyut:228x244x50cm. (15.Uluslararası Lozan Tapestry Bienali)

Amerikalı, tapestry sanatçısı Evelyn Anselevicius, sanatsal tekstil hareketinin öncü isimlerindendir.(Bknz. Resim.58-59) Geleneksel tekstil tekniklerinden farklı olarak sanatçı burada kendine has teknik kullanmıştır. Pamuk ve yün elyaflarını, kendi tekniği ile biçimlendirerek, yüzeyde rölyef etkisi oluşturmuştur. Yüzeyde oluşturduğu biçim, stilize insan yüzüdür. Yüzdeki sadeleştirme elyafın verdiği pürüzsüz yüzeye uyumludur. Yüzün dışında kalan bölümler ise sanatçının uyguladığı, kendine has teknik sonucu daha dokulu bir görünümde dir. Burada dikkati çeken bir diğer unsurda, sanatçının modern duvar halısında kullandığı, püskül kısımlardır. Sanatçı buradaki yüzey özellikli sanatsal tekstil yapıtına, stilize ettiği insan yüzü ile biçim kazandırmıştır.

Resim.68: “Sans titre”(1991), Mario Martinelli (d.1944)

Boyut: 430x430cm. . (15.Uluslararası Lozan Tapestry Bienali)

İtalyan sanatçı, galvanizli tel ile yaptığı sanatsal tekstil yapıtıyla, geleneksel tekstil malzemesi ve tekniğinden farklı olarak burada, yenilikçi ve deneysel bir çalışma sergilemiştir. Eser, duvarda parçalar halinde yerleştirilerek sergilenmiştir. Telin yarattığı doku, geleneksel tekstil malzemesinden farklı bir etki yaratmaktadır. Yüzey özellikli, bu yenilikçi sanatsal tekstil yapıtına biçimi kazandıran, stilize edilmiş insan figürüdür.

Resim.69: “Woman with Horse”,(1991), Susan O’toole(d.1944)
Boyut: 5x500x200cm. (15.Uluslararası Lozan Tapestry Bienali)

İngiliz sanatçıya ait yukarıdaki eser, Uluslararası Lozan Tapestry Bienali’nde sergilenmiştir. Bienalde geleneksel duvar halısı algısından farklı olarak, deneysel ve yenilikçi yaklaşımların yer alması, sanatsal tekstil sanatı açısından önemlidir. Bu bienalde malzeme ve teknik açıdan yeni yaklaşımların sergilendiğini, sanatsal tekstil alanının gelişim sürecini izleyebilmekteyiz.

Yukarıda açık alanda sergilenen, işlenmemiş bitki liflerle oluşturulmuş sanatsal tekstil eseri görülmektedir. Yüzey özellikli bu sanatsal tekstilde, doğal liflerin yarattığı etkiyi stilize edilmiş at ve üzerindeki insan figüründe görmekteyiz.

Resim.70: “About Growing” (1992), Jael Luri-Jean Pierre Larochette, A.B.D.

Boyut:360x287cm;y n dokuma Aubusson Tapestry.

Yukarıda yer alan duvar halısında y ze ye biçimini veren özellik, stilize ku  figürleridir. Belli bir tasarım anlayışıyla yerleştirilen stilize figürler, gittikçe yalınla tırılarak yüzeyde silik bir görünüme kavu turuldukları görülmektedir. Resim ve grafik sanatlarında buna benzer yüzey düzenlemesi görülmektedir.

Resim.71: “Nyu”(2004), Amayokasim Yamamoto

Boyut: 190x50x20cm. Boyama, dokuma, kesme teknikleri; bakır tel, pamuklu kadife triko. (ETN,İzmir 2005)

Yukarıda yer alan yüzey özellikli sanatsal tekstil eseri, 13. Uluslararası ETN Konferansı bünyesinde gerçekleştirilen sergide yer almıştır. Bu eserde kumaşın verdiği etki ile stilize edilen insan yüzleri görülmektedir.Üsluplaştırmada kumaşın kıvrımları, ışık-gölge etkisi yaratmaktadır. Serbest teknik ile kumaşta rölyef etkisi yaratan sanatçının, yüzey özellikli sanatsal tekstil eserine biçim özelliğini veren stilize insan yüzüdür.

Resim.72: “Even If...” (2007) Ase Ljones(d.1954)

Boyut:8x8x1,75cm. kumaş üzerine dikiş.

Kumaş üzerine tekstil tekniklerinden, dikiş kullanılarak yapılan bu sanatsal tekstil; iki boyutlu, yüzey özelliklidir. İlk bakış ta görülemeyen insan figürü, sanatçı tarafından stilize edilmiştir. Kumaşın yüzeyinde dikişin yarattığı noktasal ve geometrik tasarım ile bu tasarım içerisinde bulunan figür tam bir uyum içeresindedir. İnsan figürü üsluplaştırılarak, yüzeyi oluşturan geometrik öğelerden biri durumuna gelmiştir.

Resim.73: “Clouds” (2009), Ethel Stein (d.1917)

Boyut:45x36cm. Merserize pamuk dokuma.

20.yüzyılın öncü sanatsal tekstil sanatçılarından Amerikalı sanatçı Ethel Stein, geleneksel tekstil tekniklerini, özgün yapıtlar oluşturmak için kullanmaktadır. Yukarıda bu özellikleri taşıyan tapestry çalışması görülmektedir. Dokumanın yüzeyinde bulunan stilize kadın figürü yapıta biçim özelliğini kazandırmaktadır. Figür stilizasyonu; ilk çağın ana tanrıça heykellerini andırmaktadır. Sadeleştirilmiş kadın figürü, belli oranda abartı içermektedir. Dokumanın yüzeyinde geziniyormuş izlenimi veren stilize kadın figürü, üç farklı duruş sergilemektedir.

Resim.74:”Tree Of Loss” Tapestry(2007), Joan Dreyer

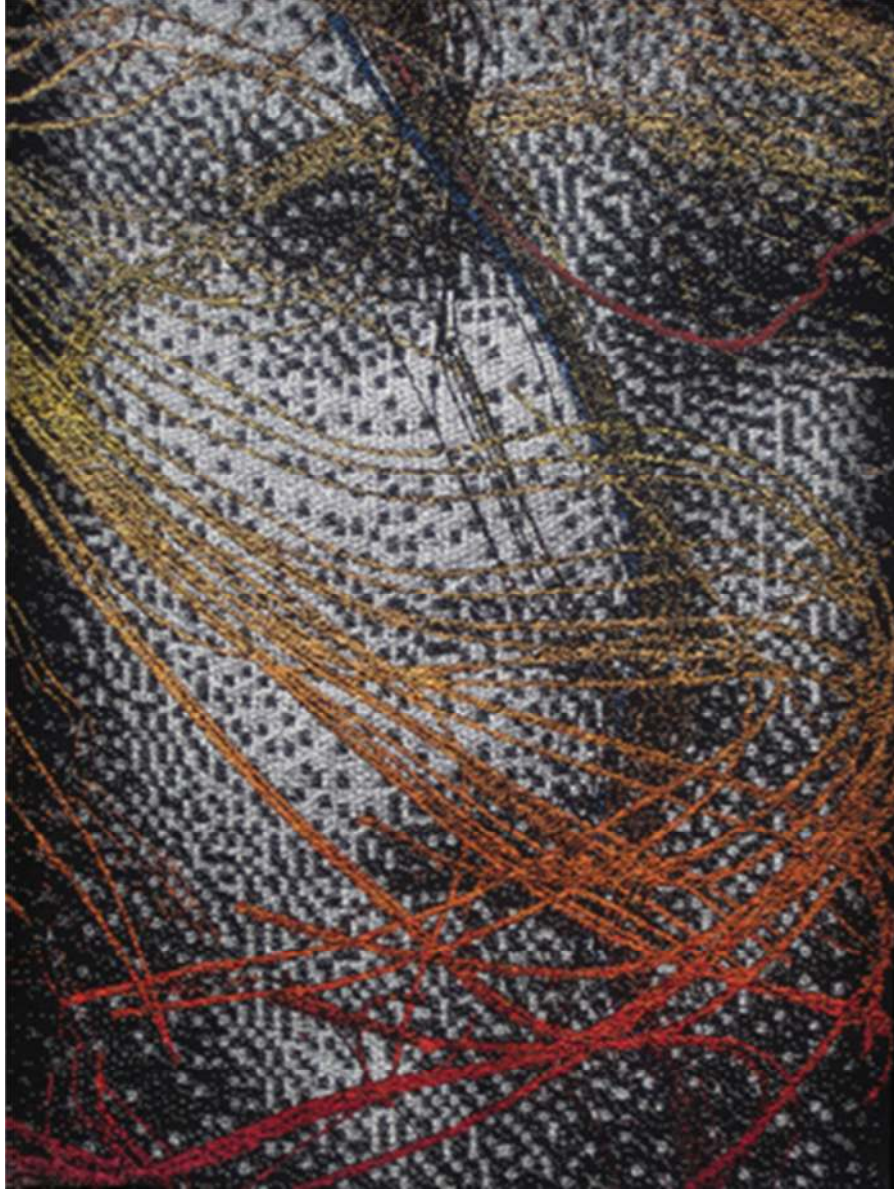
Amerikalı sanatçı JoanDreyer’ e ait tapestry; stilize ağaç desen özelliğine sahiptir. Sanatçı dijital baskı yöntemini ile geleneksel tekstil tekniklerinden dikişi bir arada kullanmaktadır. Yukarıdaki sanatsal tekstil buna bir örnektir. Ağaç deseni dokumanın yüzeyine dijital baskı yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Dokumanın yüzeyinde doku etkisi yaratan helezon; dikiş ile uygulanmıştır. Bu yüzey özellikli, iki boyutlu sanatsal tekstile biçimini veren stilize ağaç motifidir.

Resim.75: “Andreas’s Tree”(2006), Timea Tihanyi

Boyut:2mx62cmx43cm. Sentetik keçe ve dikiş.

SanatçıTimea Tihanyi’ e ait sanat tekstil yapıtı duvara asılarak sergilenmektedir. Burada yapıtı oluşturan malzeme keçedir. Keçe, nonwoven tekstiller sınıfına girmektedir. Bu malzeme çoğunlukla üç boyutlu sanatsal tekstillerde kullanılmaktadır. Burada iki boyutlu, yüzey özelliğı göstermektedir. Sanatsal tekstile biçimini veren stilize edilmiş ağaçtır. Kırmızı renk keçeden yapılan ağacın kökleri, yukarıdaki ağaç dalları ile uyumlu, aynı zamanda daha sık dallara sahiptir. Neresi ağaç dalları, neresi kökler belli değildir. Sanatçı bu üsluplaştırma ile yapıta kavramsal boyut kazandırmaktadır.

Resim.76:”Su Brain Tracts” Tapestry(2011), Lia Cook(d.1942)

Eserlerinde çoğunlukla portre konusu ele aldığı izlenen Amerikalı sanatçı Lia Cook, dijital teknolojiden faydalanarak dokumanın yüzeyinde istediği etkiyi yaratabilmektedir. Dijital teknoloji, geleneksel el dokumalarından farklı olarak sanatçısına birçok kolaylık sağlamaktadır. Yukarıda sanatçıya ait duvar halısı görülmektedir. Yün ve sentetik ipek dokumada kullanılmıştır. Dokumanın yüzeyinde yer alan stilize insan yüzü; kullanılan dijital uygulamanın verdiği etki ile birçok noktanın birleşiminden oluşmuş gibi görülmektedir. Bu üslup,19.yüzyıl resim sanatına ait Noktacılık(Pointillism) eserlerini hatırlatmaktadır. Dokumada insan yüzü yalınlaştırılarak, siyah beyaz renklerde gösterilmiştir. Dikkati çeken bir diğer özellik, portrenin üstünde gezinen ve onunla ilgisi olmayan renkli çizgilerdir.

5.2.1.2. Üç Boyutlu Sanatsal Tekstiller

Üç boyutlu sanatsal tekstiller için; lif özellikli malzemelerle oluşturulan hacimsel yapıdaki sanatsal tekstillerdir, tanımlaması yapılabilir. Üç boyutlu sanatsal tekstiller, bir hacim sanatıdır. Tıpkı heykel sanatında olduğu gibi üç boyutlu sanatsal tekstiller; taşıyıcı eleman gerektirmeyen özellikte ya da taşıyıcı eleman gerektiren özellikte olabilmektedir. Tüm bu özellikleri içine alan genel bir başlık altında; üç boyutlu sanatsal tekstillerde stilize figür kullanımı, örnek eserlerle bu bölümde incelenecektir.

Sanatsal tekstil yapıtlarının ses getirdiği 1.Lozan Tapestry Bienali'nde üç boyutlu sanatsal tekstiller için; "yumuşak heykeller" tanımlaması yapılmıştır. Bu ilk örneklerde geleneksel tekstil tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Günümüze gelen süreçte ise deneysel yaklaşımlar sonucu, sanatsal tekstil yapıtlarında plastik sanatlara ait biçimlendirme anlayışı da kullanılmıştır. Bunun yanında, teknolojinin sağladığı imkânları sanatçılar yapıtlarında değerlendirmektedirler.

Lif özellikli malzemelerin, farklı teknik ve tasarım özelliği ile oluşturulan üç boyutlu sanatsal tekstiller, çağımızda ulusal ve uluslararası sanat arenalarında yer almaktadır. Bu bölümde sanatsal tekstillerde stilize figür kullanımına dair örnekler; ulusal ve uluslararası sergilerde yer alan örneklerden seçilmiştir. Yeri geldiğinde sanat yapıtıyla birlikte sergiler hakkında bilgi verilecektir.

21.yüzyıl sanat alanlarından biri olarak sanatsal tekstiller(lif sanatı) yaygın olarak, Avrupa'nın yenilikçi tekstil sanatçılarıyla sesini duyurmuştur. Günümüzde ülkemizi de içine alan birçok ülke tarafından düzenlenen sergiler, yarışmalar, konferans, bienal vb. sanat ortamlarıyla gelişimine devam etmektedir. "20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle uluslararası sanat bienalleriyle etkisini hissettirmeye başlayan lif sanatına ait ilk eserler; tekstil elyafının doğasını, tekstilin geleneğini, teknolojiyi ve alanın plastik sanatlarla etkileşimini yansıtmıştır. Lif sanatının tanınması ve yayılmasındaki en önemli etkinlik, modern sanat içeriğindeki tapestry çalışmalarıyla dikkat çeken Jean Lurçat(1892-1966) tarafından 1962 yılında birincisi organize edilen, Uluslararası Lozan Tapestry Bienali'dir.(Biennale Internationale de la Tapisserie, Lausanne).

Bu bienalde yer alan geleneksel tepestrylerin devamı niteliğindeki ilk modern duvar halıları, tekstilin teknoloji çağı sanatıyla kurduğu iletişimi yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Klasik yüzey anlatımlarından rölyef etkilere ve bağımsız formlara evirilen, büyük boyutlarıyla dikkatleri çeken zaman zaman tavandan asılarak mekânla değerlendirilen Doğu Avrupa'ya ait **üç boyutlu heykelsi formlar** ise deneysel ve yenilikçi bir sanat formunu sergilemiştir.”[31]

Resim.77: “Back” (1976-82), Magdalena Abakanowicz(d.1930)

Polonyalı sanatçı Magdalena Abakanowicz, sanatsal tekstil hareketinin öncü isimlerindendir. 1. Lozan Tapestry Bienali'nde geleneksel tekstil teknikleriyle yaptığı büyük boyutlardaki duvar halıları, biçim özellikleriyle geleneksel tekstil eserlerinden farklı özelliklere sahiptir. Tavandan asarak sergilediği eserler, döneminde “yumuşak heykel” olarak adlandırılmıştır. Bu dönem yaptığı eserlere “Abakanlar”(1966-75) adını vermiştir. Plastik sanatların dalı olan heykel sanatlarına ait yapıtlar sert malzeme özellikleriyle lif içerikli malzemenin yarattığı etkiyi yakalayamamaktadır. İnsana daha yakın bir malzeme olan lif, sanat yapıtlarında kullanıldığında etkili sonuçlar vermektedir. Bunun en güzel örneklerini Abakanowicz'de görmekteyiz. Sanatçı aslen tekstil sanatları dokuma bölümü mezunudur. Sanatsal tekstil yapıtlarında abakanlar serisinin ardından günümüze

kadarki süreçte sanatçının, figür özelliği taşıyan üç boyutlu çalışmalar yaptığı görülmektedir. Yukarıda yer alan “Back” adlı eser bu dönemin başlangıcıdır.

Sanatçı“Back” adlı üçboyutlu sanatsal tekstil eserinde, Çuval bezi ve tutkal malzemelerini kullanmıştır. Burada bir grup insan bedeninin üsluplaştırılmış form özellikleri dikkat çekicidir. Sırtları izleyenlere dönük, oturur düzendeki stilize insan bedenlerinin kolları, başı ve ayakları yoktur. Heykellere önden bakıldığında ön yüzü yoktur (Bknz.Resim79). İçleri boşaltılmış izlenimi uyandıran stilize insan figürlerinin kalabalıkları, yapıttaki kavramsal ifadeyi güçlendirmektedir.

Resim.78:

“Androgyne III” (1985), Magdalena Abakanowicz.
(Metropolitan Museum/New York)

Resim. 79: Resim.78'in önden görünümü

Resim 78-79' daki “Androgyne III” adlı üç boyutlu sanatsal tekstilin yalnızca arka yüzü belirgin tasvir edilirken, insan bedeninin ön yüzü kurumuş, içi boş ağaç kabuğu gibi görülmektedir. Lif malzemesinin sanat yapıtında görsel algı olarak yarattığı etki burada net olarak görülür. Sanatçı Abakanowicz, üsluplaştırdığı insan bedenlerini kendine has bir anlayışla biçimlendirmektedir. 1976-82 dönemlerini kapsayan “Back” serisinden hatırladığımız figürünün burada tek başına konu edildiği anlaşılmaktadır. Stilize figür tahta bir düzenekte oturur vaziyettedir. Bu tahta düzenek geçmişte insanları taşıma amacıyla kullanılan araçları hatırlatmaktadır. Sanatçının eserlerinde kavramsal boyut, stilize edilen insan figürleriyle daha da etkili bir biçim almaktadır.

Resim.80: “Agora”(2005-2006)(Grand Park/Chicago),M.Abakanowicz.

Boyutlar:285-295x95-100x135-145 cm.106 demirden figür.

Buradaki iki eserde sanatçının üç boyutlu sanatsal tekstillerine biçim veren stilizasyon özelliği görülmektedir.(Bknz. Resim.81) Figürlerin bir yüzü ve başları yoktur. Sadeleştirilerek yalın bir anlatıma kavuşturulmuşlardır. Sanatsal tekstil eserleri lif özlü oldukları için dışarıda sergilenememektedir. Aşağıdaki resimde olduğu gibi iç mekânlarda sergilenebilmektedir. Ancak birçok sanatçı eserlerini dışarıda kalıcı olarak sergilemek için, kalıplarından faydalanarak demir maddelere dönüştürmüşlerdir. Resim.80’de sanatçı Abakanowicz’in uyguladığı gibi.

Resim.81: “Thirty Backwards Standing” (1993-94), M.Abakanowicz.

Boyut:165x63x33cm.çuvalbezi, reçine.

Resim.82: “People as Banners, mars” (1988), Inese Mailite, Ivars Mailitis
Boyut:300x200x150cm. (14.Uluslararası Lozan Tapestry Bienali,1989)

Resim.82’de yer alan üç boyutlu sanatsal tekstile, stilize edilen insan figürü form özelliği kazandırmıştır. Üsluplaştırmadaki yalınlığa, tek renkte kullanılan ip ve kumaşın verdiği parlaklık katılınca eserin; etkili bir biçim kazandığı görülmektedir. Aşağıda 14.Uluslararası Lozan Tapestry Bienali’ndeki sanatçılara ait diğer eserlerin sergilendiği fotoğraf görülmektedir.

Resim.83: 14.Uluslararası Lozan Tapestry Bienali(1989)

Resim.84: “Nana” (1965),Niki de Saint Phalle(d.1930-2002)

Boyut:127x91,4x78,7cm.

Fransız heykel sanatçısı Niki de Saint Phalle, eserlerinde ip, kâğıt gibi lif özellikli malzemeler kullanmıştır. Sanatçının heykellerinde kadın teması dikkat çekmektedir. Stilize ettiği kadın figürlerinin üzeri son derece renkli desenler içermektedir. Büyük boyutlu eserlerinden bir örnek yukarıda yer almaktadır. Kollarından iple asılarak sergilenen bu eser, üsluplaştırılmış kadın formudur. Heykele formunu veren sadeleştirilmiş kadın figürünün üzeri stilize edilmiş başka desenlerle renklendirilmiştir.

Resim.85: “United#820” (1992-2001), Petah Coyne(d.1953)

Amerikalı heykel sanatçısı Petah Coyne, eserlerinde lif özlü malzemeler kullanmaktadır. Heykellerini ip yardımıyla yukarı asarak sergilemektedir. Bu uygulama sanatçısının eserlerinde ip ve kumaşların etkisini artırmaktadır. Beyaz renk kumaş ve ipler arasında zor seçilen kuşlar, sanatçı tarafından yalınlaştırılmıştır. Stilize edilmiş kuşların formu esere hareket kazandırmaktadır. Sanatçı sanat hayatına aktif olarak devam etmektedir. Birçok eseri Amerika’nın müze ve sanat merkezlerinde bulunmaktadır.

Resim.86: “Omoi 5”(2002), Naoko Serino

Resim.86'daki sanatsal tekstil, 2002 yılında Kore'de düzenlenen uluslararası sanat platformu olan Busan Fiver &Fashion Art Festivalibexo festivalinde sergilenmiştir. Japon sanatçı üç boyutlu sanatsal tekstil eserlerinin önde gelen isimlerindendir. Yapıtlarında jüt lifini serbest teknikle uygulamaktadır. Naoko Serino, burada yer alan eser dışında, çoğunlukla büyük boyutlarda geometrik ve soyut düzenlemeler yapmaktadır.

Resim.87:“Global Hand To Hand”(1997)

Anda Klancic(d.1960)

Resim.88: resim.87’den detay

Slovenyalı sanatçı üç boyutlu sanatsal tekstil eserlerinde, doğal lif malzemeler kullanmaktadır. Bunlardan bazıları Hindistan cevizi kabukları, kakao, jüt vb.dir. Yukarıdaki eserinde sanatçı geleneksel tekstil tekniği olan dantel tekniğini kullanmıştır. Resim.88, Resim.87’den detay görüntüsüdür. Sanatçının dünyayı küre olarak işledikten sonra, üzerine stilize ettiği insanları eklediği görülmektedir. Burada yalnızca beyaz renk kullanılmıştır. Sanatçı üç boyutlu sanatsal tekstil eserinde kavramsal ifade aracı olarak etkili bir dil olan figür stilizasyonu kullanmıştır.

Resim.89: “Timeless Figure” (2004),Dawn Mac Nutt(d.1937)

İskoçyalı sanatçı Dawn Mac Nutt, üç boyutlu sanatsal tekstil eserlerinde, geleneksel tekstil tekniklerinden sepet örgüyü kullanmaktadır. Geleneksel tekstil tekniği ile çağdaş sanat yapıtı oluştururken sanatçı figür stilizasyonu ile yapıtına form özelliği kazandırmıştır. Tekstil tekniğinin verdiği yapısal etkilerle figür, son derece yalın bir ifadeye kavuşmuştur.

Resim.90: “Landscape For Men”(2003), Ceca Georgieva

Boyut: 170x170x15cm. (ETN, İzmir, 2005)

Bulgar sanatçı sanatsal tekstil eserlerinde malzeme olarak işlenmemiş doğal lifler kullanmaktadır. Geleneksel tekstil malzemelerinden farklı bir kullanım örneği olarak yukarıda görülmektedir. Burada stilize edilmiş insan figürleri, üç boyutlu sanatsal tekstil uygulamasında kullanılan malzemenin etkisiyle dikkat çekmektedir. Resim.92’de serbest lif malzeme yakından görülmektedir. Altı farklı duruşla, aynı biçim özelliğindeki stilize figürler aynı malzemedan yapılmış zemin üzerindedir.

Resim.91: İşlenmemiş bitki lif malzemesi.

Resim.92: “Boutique” (2004), Selda Kozbekçi Ayrancı

Boyut: 160x100x25cm dikiş ipliği, jelatin kola. (ETN, İzmir, 2005)

Yukarıdaki üç boyutlu sanatsal tekstil eserinde stilize çocuk bedeni, bir giysi görünümünde sergilendiği görülmektedir. İplik burada, geleneksel tekstil tekniklerinden farklı bir biçimle uygulanmıştır. Yalın ve sadeleştirilmiş figür, esere etkili bir görsellik katmaktadır.

Resim.93: “Provakasyon”(2012), Özcan Uzkur(d.1952)Boyut:210x100cm

Resim.93-94’te yer alan üç boyutlu sanatsal tekstillere formunu veren biçim, stilize edilmiş insan figürüdür. Siyah zemin üzerine kırmızı rengin hâkimiyetindeki bu iki eserde sanatçı, insanın doğasında var olan şiddet konusunu ele almıştır. Buradaki kavramsal ifadeyi güçlendiren figür stilizasyonu, lifin etkisiyle son derece etkili olmaktadır.

Resim.94: “Shitdeath” (2013), adlı kişisel sergisinden örnek eser. Özcan Uzkur.

Resim.95: “Time flies” (2012), Ursula Gerber Senger (d.1958)

İsviçreli sanatçı malzeme ve teknik olarak geleneksel tekstil sanatlarından farklı olan bronz ve paslanmaz çelik tel kullanarak gerçekleştirdiği üç boyutlu sanatsal tekstil eserlerinde, insan figürünü konu almıştır. Yukarıda yer alan eser bunların bir bölümüdür. Bu eser 2012 yılında Çin’in Pekin şehrinde düzenlenen 7.Uluslararası Fiber Art Bienalinde sergilenmiştir. Sanatçı bu eserde zaman ve insan konusunu ele aldığını belirtmiştir. Buradaki sanatsal tekstil örneği ile sanatçının kavramsal anlatım aracı olarak figür stilizasyonunu kullandığı görülmektedir. Stilizasyonda soyuta yaklaşan figürler, etkili bir görsellik sergilemiştir.

Resim.96: Resim.95’ten ayrıntı.

Resim.97: “Slow down III” (2010), Ursula Gerber Senger

Boyut: 60x30x6cm.(8.Uluslararası Minitekstil Trienali/Polonya,2010)

Sanatçı Ursula Gerber Senger’e ait yukarıdaki üç boyutlu sanatsal tekstil yapıtına form özelliğini veren, stilize edilmiş insan figürüdür. Stilizasyonda kullanılan metal malzemenin etkisi hissedilmektedir. İnsan figürü algısını kaybettirmeden yapılan stilizasyonda soyut anlatıma yaklaşıldığı izlenmektedir. Sanatçıya has stilize figür özelliği olan bu eser, üç yılda bir düzenlenen minitekstil bienalinde yer almıştır. Günümüz sanatsal tekstil eserlerinin uluslararası organizasyonlarında mini tekstil uygulamaları dikkat çekicidir. Eserlerin boyutları belli bir ölçüyü geçmemesi koşulu bulunan bu sergiler, sanatçılar tarafından ilgi görmektedir.

Resim.98: “Wacol Ginze Art Space”, sanatçıya ait sergiden örnek eser,2005
Naomi Nakashima (d.1956)

Japon sanatçıya ait üç boyutlu sanatsal tekstile formunu veren biçim, stilize figürdür. Sanatçı burada ileri teknoloji ürünü olan, teknik tekstil malzemesi kullanmıştır. Şeffaf olan bu malzeme verdiği ışık etkisiyle, yapıtta sanatsal algıyı güçlü kılmıştır. (Bknz. Resim.99)

Resim.99: Resim.98’den ayrıntı.

Resim.100: “Corps Etrangers (Stange Bodies/Humanoids)”, (2010)Brigette Amarger

Dijital teknolojiden faydalanarak oluşturduğu üç boyutlu sanatsal tekstil yapıtında sanatçı yenilikçi yaklaşımıyla dikkat çekmiştir. Stilize edilen insan bedenleri, üzerinde yer alan dijital baskının yarattığı etkiyle, görsellik kazanmaktadır. Gölgeyi andıran bu stilize figürler tavanda asılı ve derinlik oluşturan arka arkaya dizili şekilde sergilenmiştir.

Resim.101: “Grazi Naktis/Belles De Nuit”(2011), Brigitte Amerger.

2011’ de Litvanya’da düzenlenen 8. Uluslararası Kauno Bienali’nde, yenilikçi yaklaşımlar sergileyen sanatçıların eserleri ilgi uyandırmıştır. Yukarıda yer alan üç boyutlu sanatsal tekstil yapıtı bu bienalde yer alan eserlerdendir. Fransız sanatçının buradaki sanat formu, diğer yapıtlarında (Bknz. Resim.100) kullandığı aynı üslup özelliğini taşımaktadır. Kâğıt gibi ince üsluplaştırılmış insan figürleri, yukarıdan asılarak sergilenmektedir. Burada dikkati çeken bir diğer özellik, ışık etkisidir. Sanatçı eserinde tekno lifler adıyla kullanılan ileri teknoloji ürünü, teknik tekstilleri kullanarak yapıtında görsel etkiyi kuvvetlendirmektedir. “Tekstil lif sanatları küreselleşen günümüz teknolojik olanakları ile birlikte çağdaş modern sanat uygulamaları arasında yerini almaktadır. Tekstil sanatlarında yeni arayışlar gelişen yeni teknolojiler ile mümkün olmaktadır. Günümüzde bilinen geleneksel üretim yöntemlerine göre, ileri teknoloji ürünün daha çarpıcı etkileri daha kuvvetli yapıtlar gerçekleştirilmektedir. Günümüzde tekstil sanatlarında, görsel düşünebildiğimiz fikirler uygulanabilir yapıtlara dönüşebilir seviyeye gelmektedir. Yirmi yıl önce hayal bile edemeyeceğimiz uygulamaların günümüzde uygulanabilirliğini görmekteyiz”[32]

Resim.102: “The Master”(2012), Wang Jian

2012 yılında Çin’de düzenlenen 7. Uluslararası Fiber Art Bienali’nde sergilenen üç boyutlu sanatsal tekstil yapıtı, ileri teknoloji ürünü olan, “Teknik Tekstiller” kullanılarak yapılmıştır. Stilize edilmiş insan figüründe karakteri veren ayrıntılar kullanılmamıştır. Heykel sanatındaki büst formu burada, sanatsal tekstil uygulamasıyla bambaşka bir algı yaratmaktadır. Bu uygulamalar, sanatsal tekstil eserlerinin ileriki süreçte geleceği noktayı bizlere göstermektedir.

6. SONUÇ

Sanat yapıtlarında stilizasyona ait ilk örnekler insanlık tarihiyle paralellik gösterir. Mağara duvar resimleri, ana tanrıça heykelleri, hiyeroglif yazı tabletleri ve damga mühürler gibi insanlığa ait önemli bilimsel bulgularda figürler stilize edilmiştir. Doğada var olan ya da hayal ürünü her tür varlık ve nesnelere ait bu biçimler; yalınlaştırılarak belli oranda deforme edilmişlerdir. Burada yapılan araştırma sonucunda; stilize figür kullanımına ait ilk örneklerin toplumsal bir kararın sonucunda biçim bulduğu görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde figürlerin sanatçının bireysel bir ifadesi doğrultusunda stilize edildiği anlaşılmaktadır.

Farklı sanat disiplinlerine ait eser incelemesi sonucunda; sanatçıların kendilerine has figür stilizasyon özelliği geliştirdikleri görülmüştür. İzleyici bu özelliğiyle kime ait olduğunu bilmediği sanat yapıtı hakkında fikir yürütebilmektedir.

Sanat yapıtına biçim özelliği kazandıran figür stilizasyonlarının ayrıca sanatçının iç selliğinin bir anlatımı olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Sanatçı eserlerinde izleyiciye ulaştırmak istediği duygu, düşünce ve anlamı; figür stilizasyonlarıyla ifade yolunu seçebilmektedir.

Soyut sanatın birçok önemli isminin eserlerinde, figür stilizasyonu kullanarak soyut biçimler oluşturdukları inceleme ve sanat analizlerinde görülmüştür. Belirli bir tasarım süreci sonucunda oluşturulan figür stilizasyonlarının, soyut düşünce basamağında önemli bir süreç teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Stilize figürlerin en yaygın ve etkili bir görsellikle kullanıldığı tekstil tarihindeki yeri; ayrıca önem arz etmektedir. Burada yapılan araştırmada; tarih öncesi döneme ait tekstil bulgularında stilize figür kullanımlarının, toplumsal bir özellik gösterdiği örneklerde izlenmektedir.

Anadolu'da yer alan höyüklerden çıkan kil baskı mühürlerin birçoğunun, stilize figür özelliği taşıdığı görülür. Bu mühürlerin dokumaların ya da derilerin yüzeylerini süsleme amacıyla kullanıldıkları düşünülmektedir. Son derece etkili tasarım özellikleriyle dikkat çeken bu stilize figürlerin; tarih öncesi

Anadolucoğrafyasında, mağara duvarlarındaki resimlerde ve arkeolojik diğer bulgularda da görülmesi, stilizasyonun toplumsal bir özellik taşıdığını anlatmaktadır.

Antik Çağa ait farklı coğrafyalarda farklı kültürlere ait tekstil bulgularının incelenmesi sonucu; figür stilizasyonlarının kültürlere özgü karakteristik, biçim özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Bu farklılıkların tekstil tarihini zenginleştirdiği düşünülebilir.

Selçuklu ve Osmanlı dönemi dokumalarının yüzeylelerinde desen biçim özelliği olarak, stilize figür kullanımları dikkat çekicidir. Türk sanatına ait bu iki önemli dönemde de farklı bir anlayışla figür stilizasyonu uygulandığı buradaki araştırmanın örneklerinde izlenir. Günümüze az sayıda ulaşmasına karşın, döneminde kendine has figür stilizasyonu ile ayrılan Selçuklu dokumaları; İslam inancı içerisinde bitki motifleriyle beraber insan ve hayvan figürlerini de kullanmasıyla dikkat çekmiştir. Günümüze kadar ulaşan bu stilize figür motiflerinde, soyuta yaklaşan bir özellik görülür. Osmanlı dönemi dokumalarında üslubu belirleyen özelliğin stilize edilmiş bitki motifleri olduğu bilinmektedir. Bu figür stilizasyon özelliği ile Osmanlı dokumalarının döneminin önemli bir moda akımını oluşturduğu söylenebilir. Öyle ki modern sanatın öncü isimlerinin koleksiyonlarında yer alan Selçuklu ve Osmanlı dokumaları, bu süslemeci, özgün stilize figür özellikleriyle birçok sanatçıyı ve sanat akımını etkilediği anlaşılr.

Endüstri Çağı dokumalarında çağın etkileriyle tekstil el sanatlarında kalitenin düştüğü görülür. Bu dönem tekstil tasarımlarında kullanılan figür stilizasyonlarının, makineleşmeye kayıtsız kalarak el emeğine dayalı atölyelerde gelişim göstermeye çalışmıştır.

Bauhaus Okulu (1919-1933) dokumaları, tekstil tarihi açısından önemli bir süreçtir. Endüstri çağında ortaya çıkan estetik sorununa çözüm teşkil eden eğitim sistemi anlayışıyla Bauhaus Okulu, tekstil sanatlarının gelişimini, usta-çırak eğitim anlayışından kurtararak, sanat disiplinleri arasında yer almasını sağlamıştır. Burada verilen sanat eğitimlerinde dokuma, teknik becerilerin yanında tasarım ve biçim dersleri de verilmekteydi. Eğitim veren sanatçıların atölyelerde yapılan sanatsal tekstil eserlerinde ve dokuma ürünlerinde etkileri olmuştur. Bu eğitimler arasında

yer alan PaulKlee ve Kandinsky gibi sanatçıların eserlerinde biçim özelliği olarak figür stilizasyonları kullandıkları bilinmektedir. Bu okuldan mezun olan sanatçılar, Avrupa ve Amerika’da deneysel sanat çalışmaları gerçekleştirerek, sanatsal tekstil hareketinin gelişim sürecinde etkili olmuşlardır.

20.yy. sanat ortamındaki disiplinler arası sanat anlayışının etkisiyle sanatsal tekstil eserlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dönemin öncü sanatsal tekstiluygulamalarında; geleneksel tekstil teknikleri kullanılarak, geleneksel anlayıştan farklı; özgün biçim özelliğinde eserler oluşturulmuştur.

Modern tapestry sanatının öncü isimlerinden ressam, Jean Lurçat’a ait duvar halılarında geçmiş yılların duvar halısı anlayışından farklı bir biçimlendirme anlayışı görülmektedir. Sanatçıya ait duvar halısında yer alan tüm figürler; geleneksel tapestry sanatı anlayışından farklı olarak stilize biçim özelliği sergilemektedir.

Türk sanatının ünlü isimlerinden Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun resimlerinde Anadolu’nun geleneksel tekstil sanatlarına ait motif özelliği olan figür stilizasyonlarının etkileri bilinmektedir. Sanatçının tekstil el sanatlarına ait geleneksel teknik ve stilize figür motiflerini; eserlerinde yeni bir anlayışla uyguladığı izlenir.

Tüm görsel sanat alanlarında biçim özelliği olarak kullanılan stilize figürlerin; disiplinler arası bir uygulama anlayışı olduğu buradaki örneklerden anlaşılmaktadır.

Geleneksel tekstil teknik ve malzemelerinin sanatsal bir ifade amacıyla kullanıldığı ilk örneklerinden, günümüzde gelişen tekstil teknoloji ve malzemelerinin olanaklarını da kullanan sanatsal tekstillerde; değişmeyen bir özellik olarak, sanatçının tercih ettiği stilize figür kullanımı; son derece etkili, estetik yapıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz 21.yy. sanat anlayışında disiplinler arası sınırların kalktığını, tekstil malzeme ve teknikleriyle oluşturulan sanat uygulamalarının uluslararası sanat platformlarında sergilenerek, hızla geliştiği izlenen “Sanatsal Tekstiller”günümüzde lif sanatı(fiber art) adıyla bilinmektedir.

Sanatsal tekstilleri iki ana başlık altında sınıflandırmak mümkün olabilir. Bunlar; iki boyutlu olan yüzey özellikli sanatsal tekstiller ve üç boyutlu sanatsal tekstillerdir. Bu iki ayrı başlık altında yapılan sanat analizleri sonucu şunları söylemek mümkündür: Diğer görsel sanat disiplinlerinde olduğu gibi, burada da stilize figür kullanımı; sanat yapıtına etkili bir biçim özelliği kazandırmaktadır. Ayrıca sanatçının kavramsal bir dil oluşturmak için tercih ettiği unsurlardan biri olan figür stilizasyonu, sanatçısına ait karakteristik özellik gösterdiği izlenir. Özellikle kullanılanlif özlü malzemelerin biçim verme olanakları ile yapıtlarda stilize figürlerin, sanatsal ifadeyi güçlü kıldığı görülmektedir. 21.yy. 'ın getirdiği teknik ve malzemelerin olanaklarıyla uygulanan sanatsal tekstilde stilize figürlerin çok daha etkili görsel algı yarattığı örneklerde anlaşılmaktadır.

Sanatsal tekstil eserlerindeki yaratıcı eylemler, figürlerdeki sonsuz stilizasyon uygulamalarıyla biçim ve anlam zenginliğine devam etmektedirler.

KAYNAKLAR

- [1] Sözen, M., Tanyeli, U., “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”, s.312, Remzi Kitap Evi Yayınlar, İstanbul, 2011
- [2] Fisher, E., (1959) “Sanatın Gerekliliği”, (Çev. C. Çapan), s.148, Payel Yayınevi, İstanbul, 1995
- [3] A.g.k. s.149
- [4] A.g.k.s.129
- [5] “Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt:3”, s.1699, Yem Yayınları, İstanbul, 1997
- [6] Uçar, T.F., “Görsel İletişim ve Grafik Tasarım”, s.32, İnkılap Yayınları, 2004
- [7] Bilge N., “Modern ve Soyut Heykelin Doğuşu”, s.178, İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2000
- [8] Fisher, E., (1959) “Sanatın Gerekliliği”, (Çev. C. Çapan), s.149, Payel Yayınevi, İstanbul, 1995
- [9] Odabaşı, A.H., “Grafikte Temel Tasarım”, s.60, Yorum Sanat Yayınları, İstanbul, 2006
- [10] A.g.k.s.60
- [11] Sözen, M., Tanyeli, U., “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”, s.89, Remzi Kitap Evi Yayınlar, İstanbul, 2011
- [12] Akbostancı, İ., “Türkiye’de Lif Sanatı Alanındaki Yenilikçi Yaklaşımlarda Tekstil El Sanatlarına Ait Değerlerin Türk Tekstil Sanatçıları İçin Önemi”, IV. Uluslararası Türk Kültürü İle Sanatları Kongresi/Sanat Etkinlikleri, s.336, Selçuk Üniversitesi Araştırma Merkezi Yayınları, Konya, 2010
- [13] Sözen, M., Tanyeli, U., “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”, s.85, Remzi Kitap Evi Yayınlar, İstanbul, 2011

- [14] Fazlıoğlu İ., “Eski Çağda Dokuma”, s.1-2, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2001
- [15] Güzel, C.G., Çiçek K., Koca, S., (Eds.), “Türkler Ansiklopedisi”, 4.cilt, s.202, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002
- [16] Cıbroğlu, Y., “Türk Sanatında Gizli Yüz”, s.88, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008
- [17] Yetkin, Ş., “Yeni Bulunan Hayvan Figürlü Halıların Türk Halı Sanatındaki Yeri”, Sanat Tarihi Yıllığı V, 1972-1973, s.291, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1971/1973
- [18] Salman F., “Türk Kumaş Sanatı”, s.190, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Erzurum, 2011
- [19] Atasoy N., Denny, W.B., Mackie, L.W., Tezcan, H., “İpek Osmanlı Dokuma Sanatı”, s.15, Teb.İletişim ve Yayıncılık A.Ş. tarafından/İstanbul, Azimuth Editions Limited/England yayımlamıştır, 2001
- [20] Sözen, M., Tanyeli, U., “Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü”, s.99, Remzi Kitap Evi Yayınlar, İstanbul, 2011
- [21] Gombrich, E.H., (1950), “Sanatın Gerekliliği”, s.534, (Çev.E.Duran, Ö.Erduran), Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2011
- [22] Shinner, L.,(2001), “Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi”,(Çev. İ.Türkmen), s.343, Ayrıntı Yayınları, İstanbul,2010
- [23] A.g.k.s.343-344
- [24] Özay S., “Dünden Bugüne Dokuma resim Sanatı”, s.49, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001
- [25] Akbostancı, İ., “Türkiye’de Lif Sanatı Alanındaki Yenilikçi Yaklaşımlarda Tekstil El Sanatlarına Ait Değerlerin Türk Tekstil Sanatçıları İçin Önemi”, IV. Uluslararası Türk Kültürü İle Sanatları Kongresi/Sanat Etkinlikleri, s.336, Selçuk Üniversitesi Araştırma Merkezi Yayınları, Konya, 2010

- [26] Saçlıoğlu, M.Z., Saçlıoğlu B.O., Akbostancı İ., ini ., (2007), “Tekstilin Ördüğü Ağlar Endüstri, Zanaat ve Sanat”, P Dünya Sanatı Dergisi, sayı:44, s.136, Portakal Sanat ve Kültürevi Yayıncılık, İstanbul, 2007
- [27] Akbostancı İ., “21.yüzyıl Lif Sanatında Teknoloji Etkisi”, Odessa 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s.10, 15-25 Mayıs 2012, İstanbul Kemer Burgaz Üniversitesi Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2012
- [28] Saçlıoğlu, M.Z., Saçlıoğlu B.O., Akbostancı İ., ini ., (2007), “Tekstilin Ördüğü Ağlar Endüstri, Zanaat ve Sanat”, P Dünya Sanatı Dergisi, sayı:2, s.48, Portakal Yayıncılık, İstanbul, 15-25 Mayıs 2012
- [29] Arslan C., “Çizginin Sanatsal Tekstildeki Yeri” (2007), Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi
- [30] Akbostancı İ., “21.yüzyıl Lif Sanatında Teknoloji Etkisi”, Odessa 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s.11, 15-25 Mayıs 2012, İstanbul Kemer Burgaz Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2012
- [31] A.g.k. s.10
- [32] Arslan C., “Küreselleşmenin Doğu, Batı Tekstil Sanatlarına Etkileri Ve Yeni Yaklaşımlar”, Uluslararası Sempozyum, Batının Dođusu-Dođunun Batısı; Sanat ve Tasarımda Yeni Yaklaşımlar Bildirilerinde, 8-9 Haziran 2010, s.93, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2010

RESİMLERİN KAYNAKLARI

- Resim.1.** Uçar, T.F., “Görsel İletişim Ve Grafik Tasarım”, s.5, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2004
- Resim.2.** Lewin, R.,(1993) “Modern İnsanın Kökeni”, (Çev. N.Özüaydın), s.196, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Tübitak Yayınları, Ankara, 2000
- Resim.3.** Türkoğlu, S., “Tarih Boyunca Anadolu’da Giyim-Kuşam”, s.10, Atılım Basım-Yayın, İstanbul, 2002
- Resim.4.** A.g.k.s.20
- Resim.5.** Bilge N., “Modern ve Soyut Heykelin Doğuşu”, s.191, İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2000
- Resim.6.** Gombrich, E.H., (1950), “Sanatın Gerekliliği”, s.581, (Çev.E.Duran, Ö.Erduran), Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2011
- Resim.7.** Essers, V., “Henri Matisse”, s.78, Bedikt Taschen Printed, Köln/Germany, 1990
- Resim.8.** A.g.k. s.28
- Resim.9.** Gombrich, E.H., (1950), “Sanatın Gerekliliği”, s.27, (Çev.E.Duran, Ö.Erduran), Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2011
- Resim.10.** Loria, S., “Masters Of Art Pablo Picasso”, s.49, Peter Bedrick Books, New York/USA., 1995
- Resim.11.** Milner, J., “Mondrian”, s.77, Phaidon Press Limited, London/England, 1994
- Resim.12.** A.g.k. s.78
- Resim.13.** Aydın, E.D., “Temel Tasarıma Çağdaş Yaklaşımlar”, s.208, Mor Ajans Reklam Ve Tanıtım, İstanbul, 2004

- Resim.14.** (31.07.2012), www.nga.gov.
- Resim.15.** (30.07.2012), www.abacanowicz.art.pl
- Resim.16.** (30.07.2012), www.abacanowicz.art.pl
- Resim.17.** (30.07.2012), www.abacanowicz.art.pl
- Resim.18.** Saçlıoğlu, M.Z., Saçlıoğlu B.O., Akbostancı İ., Çini Ç., (2007), “Tekstilin Ördüğü Ağlar Endüstri, Zanaat ve Sanat”, P Dünya Sanatı Dergisi, sayı:44, s.143, Portakal Sanat ve Kültürevi Yayıncılık, İstanbul,2007
- Resim.19.** Düchting, H., “Kandinsky”, s.29, Evergreen 1996 is a Print of Benedikt Taschen Verlag GmbH., Köln/Germany, 1996
- Resim.20.** Gombrich, E.H., (1950), “Sanatın Gerekliliği”, s.592, (Çev.E.Duran, Ö.Erduran), Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2011
- Resim.21.** Lynton, N., (1980), “Modern Sanatın Öyküsü”, (Çev. C.Çapan, S.Özışık), s.213, Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2009
- Resim.22.** (30.07.2012), www.ntvmsnbs.com
- Resim.23.** Türkoğlu, S., “Tarih Boyunca Anadolu’da Giyim-Kuşam”, s.9, Atılım Basım-Yayın, İstanbul, 2002
- Resim.24.** A.g.k.s.17
- Resim.25.** Fazlıoğlu İ., “Eski Çağda Dokuma”, s.17, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2001
- Resim.26.** A.g.k.s.18
- Resim.27.** Özay S., “Dünden Bugüne Dokuma resim Sanatı”, s.110, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001
- Resim.28.** Schoeser, M., “World Textiles A Concile History”, s.58, Thames, Hudson World Of Art, New York/USA., 2003

- Resim.29.** Kılıçkan, H., “Orta Asya’dan Anadolu’ya Türk Bezeme Sanatı Ve Örnekleri”, s42, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2004
- Resim.30.** A.g.k.s.42
- Resim.31.** A.g.k. s.41
- Resim.32.** A.g.k.s.50
- Resim.33.** Cıbroğlu, Y., “Türk Sanatında Gizli Yüz”, s.88, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008
- Resim.34.** Kılıçkan, H., “Orta Asya’dan Anadolu’ya Türk Bezeme Sanatı Ve Örnekleri”, s55, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2004
- Resim.35.** “Başlangıcından Bugüne On Bin Türk Motifi Ansiklopedisi”, s.135, Gözen Kitapevi Yayınları, İstanbul
- Resim.36.** A.g.k.s.135
- Resim.37.** İnalçık, H., “Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar”, s.48, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008
- Resim.38.** Yetkin, Ş., “Yeni Bulunan Hayvan Figürlü Halıların Türk Halı Sanatındaki Yeri”, Sanat Tarihi Yıllığı V, 1972-1973, s.300, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 197-1973
- Resim.39.** “Başlangıcından Bugüne On Bin Türk Motifi Ansiklopedisi”, s.143, Gözen Kitapevi Yayınları, İstanbul
- Resim.40.** A.g.k.s.143
- Resim.41.** A.g.k.s.143
- Resim.42.** Erbek, M., “Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri”, s.74, Tombak Dergisi sayı:10, Horhor Yayıncılık, İstanbul, 1996
- Resim.43.** A.g.k.s.74
- Resim.44.** A.g.k.s.75

- Resim.45.** Alantar, H., “Motiflerin Dili”, s.62, İstanbul Halı İhracatçıları Birliği Yayınları, İstanbul, 2007
- Resim.46.** Saçlıoğlu, M.Z., Saçlıoğlu B.O., Akbostancı İ., Çini Ç., (2007), “Tekstilin Ördüğü Ağlar Endüstri, Zanaat ve Sanat”, P Dünya Sanatı Dergisi, sayı:44, s.143, Portakal Sanat ve Kültürevi Yayıncılık, İstanbul, 2007
- Resim.47.** Schoeser, M., “World Textiles A Concile History”, s.196, Thames, Hudson World Of Art, New York/USA., 2003
- Resim.48.** Parry, L., “Textile Of The Arts And Crafts Movement”, s.13, Thames and Hudson Printed, London/England, 1997
- Resim.49.** Turman, C.C.M., “Textiles in the Art Institute Of Chicago”, Art Institute Of Chicago, New York/USA., 1992
- Resim.50.** Weltge, S.W., “Bauhaus Textiles And The Weaving Work Shop”, s.87, Thames and Hudson Ltd. London/England, 1993
- Resim.51.** Saçlıoğlu, M.Z., Saçlıoğlu B.O., Akbostancı İ., Çini Ç., (2007), “Tekstilin Ördüğü Ağlar Endüstri, Zanaat ve Sanat”, P Dünya Sanatı Dergisi, sayı:44, s.145, Portakal Sanat ve Kültürevi Yayıncılık, İstanbul, 2007
- Resim.52.** Arıgil, S., “Duvar Halısı”, (1989), Yayınlanmamış Sanatta yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Resim.53.** Schoeser, M., “World Textiles A Concile History”, s.202, Thames, Hudson World Of Art, New York/USA., 2003
- Resim.54.** P Dünya Sanatı Dergisi, sayı:32, s.125, Portakal Sanat ve Kültürevi Yayıncılık, İstanbul, 2004
- Resim.55.** (30.07.2012.), <http://forum.tabut.net>
- Resim.56.** (30.07.2012), <http://evvel.org/ilgi/bedri-rahmi>
- Resim.57.** Constantine, M., Larsen L.L., “Beyon Craft: The Art Fabric”, s.37, Van Nost Rana Rainhold Company, New York/USA., 1972

- Resim.58.** A.g.k.s.109
- Resim.59.** A.g.k.s.111
- Resim.60.** (31.07.2012), <http://thinkingtextiles.worldpres.com>
- Resim.61.** (31.07.2012), www.browngrotta.com
- Resim.62.** (31.07.2012), www.browngrotta.com
- Resim.63.** Constantine, M., Larsen L.L., “Beyon Craft: The Art Fabric”, s.268, Van Nost Rana Rainhold Campany, New York/USA., 1972
- Resim.64.** “1.İstanbul Tekstil Sanatları Sergisi Kataloğu”,İstanbul Tekstil Ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri(İTKİB) yayınları, İstanbul, 2006
- Resim.65.** Özay, S., “Dokumanın Bugünü: Lif Sanatı” , s.35, Antik Dekor Dergisi, İstanbul Antik A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1989
- Resim.66.** “1.İstanbul Tekstil Sanatları Sergisi Kataloğu”,İstanbul Tekstil Ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri(İTKİB) yayınları, İstanbul, 2006
- Resim.67.** “15.Bienalle Internationale de la Tapisserie, Lausanne” Kataloğu(1992)
- Resim.68.** “15.Bienalle Internationale de la Tapisserie, Lausanne” Kataloğu(1992)
- Resim.69.** “15.Bienalle Internationale de la Tapisserie, Lausanne” Kataloğu(1992)
- Resim.70.** Özay S., “Dünden Bugüne Dokuma resim Sanatı”, s.139, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001
- Resim.71.** “Tekstilde Yeni Vizyonlar, Gelenekten Tekstil Sanatına/Yarının Tasarımına”(2005,İzmir) Kataloğu., İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, ETN, Kültür ve Turizm Bakanlığı Resim ve Heykel Müzesi.
- Resim.72.** (31.07.2012), www.browngrotta.com
- Resim.73.** (31.07.2012), www.browngrotta.com

- Resim.74.** (31.07.2012), www.joandreya.com
- Resim.75.** (31.07.2012), <http://fiberartinternational.org>
- Resim.76.** (31.07.2012), www.liacook.com
- Resim.77.** Chadwick, W., “Woman Art and Society”, s.363, Revised Edition, Thames and Hudson Inc. New York/USA, 1977
- Resim.78.** (31.07.2012), www.metmuseum.org
- Resim.79.** (31.07.2012), www.metmuseum.org
- Resim.80.** (30.07.2012), www.abacanowicz.art.pl
- Resim.81.** (30.07.2012), www.abacanowicz.art.pl
- Resim.82,** “14.Bienalle Internationale de la Tapisserie, Lausanne” Kataloğu(1989)
- Resim.83.** (30.07.2012), www.1.lausanne.ch/ville-culturele
- Resim.84.** “Woman Artists”, s.274, Published by Universe, Published by New York/USA., 2008
- Resim.85.** Heartney, E., “Sanat Ve Bugün”, s.209, Akbank Yayınları, İstanbul, 2008
- Resim.86.** (31.07.2012), <http://serino.ip/>
- Resim.87.** (31.07.2012), www.browngrotta.com
- Resim.88.** (31.07.2012), www.browngrotta.com
- Resim.89.** (31.07.2012), www.browngrotta.com
- Resim.90.** “Tekstilde Yeni Vizyonlar, Gelenekten Tekstil Sanatına/Yarının Tasarımına”(2005,İzmir) Kataloğu., İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, ETN, Kùltür ve Turizm Bakanlığu Resim ve Heykel Müzesi.
- Resim.91.** (31.07.2012), www.browngrotta.com

- Resim.92.** “Tekstilde Yeni Vizyonlar, Gelenekten Tekstil Sanatına/Yarının Tasarımına”(2005,İzmir) Kataloğu., İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, ETN, Kültür ve Turizm Bakanlığı Resim ve Heykel Müzesi
- Resim.93.** (31.07.2012), <http://galleryilayda.com>
- Resim.94.** (12.01.2013), <http://hurriyet.com.tr/keyif>
- Resim.95.** (15.10.2012), <http://www.ursula-gerber.com>
- Resim.96.** (15.10.2012), <http://www.ursula-gerber.com>
- Resim.97.** (15.10.2012), <http://www.ursula-gerber.com>
- Resim.98.** (31.07.2012), <http://www.japanese-suppleness.com>
- Resim.99.** (31.07.2012), <http://www.japanese-suppleness.com>
- Resim.100.** (31.07.2012), <http://fiberartinterational.org>
- Resim.101.** (31.07.2012), <http://www.bienale.It>
- Resim.102.** (15.10.2012), www.Art.China.cn

TABLÖLARIN KAYNAKLARI

- Tablo 1.** Uçar, T.F., “Görsel İletişim ve Grafik Tasarım”, s.20, İnkılap Yayınları, 2004
- Tablo 2.** Arnheim, R., “Görsel Düşünme”,(Çev. R.Öğdül), s.174, Metis Yayınları, İstanbul, 2005

ÖZGEÇMİŞ

31.07.1979 yılı Karabük ili doğumluyum. İlk, orta ve lise eğitimimi Karabük'te tamamladıktan sonra, 2002 yılında Ankara, Gazi üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Fakültesinin, Resim Eğitimi Bölümünden mezun oldum. Karabük, Antakya ve İstanbul illeri ve ilçelerinde ortaokul resim öğretmenliği yaptım. Şu anda eğitim vermeye devam etmekteyim. 2010 yılında Beykent Üniversitesinin Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümünde yüksek lisans eğitimine başladım.

Aday: Serap Yılmaz